

Teknisen viestijän ammatti-identiteetti ja teknisen viestinnän professiostatus Suomessa

Jenni-Maria Korhonen
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (englanti)
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2007

Tampereen yliopisto
Käännöstiede (englanti)
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

KORHONEN, JENNI-MARIA: Teknisen viestijän ammatti-identiteetti ja
teknisen viestinnän professiostatus
Suomessa

Pro gradu -tutkielma, 61 s. + liite (5 sivua) + englanninkielinen
lyhennelmä 5 sivua
Toukokuu 2007

TIIVISTELMÄ

Tekninen viestintä on Suomessa verrattain nuori ala, eikä sitä tai sen edustajia ole juurikaan tutkittu. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on valottaa Suomessa teknisen viestinnän alalla työskentelevien ammatti-identiteettiä ja alan professiostatusta. Tavoitteena on selvittää onko suomalaisilla teknisillä viestijöillä yhtenäistä ammatti-identiteettiä sekä sitä millaiseksi tekniset viestijät kokevat alansa ammattien professiostatuksen Suomessa. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan teknisiä viestijöitä ryhmänä, suomalaista teknisen viestinnän koulutuskenttää sekä teknisten viestijöiden työoloja.

Tutkimusmateriaalina toimiva empiirinen aineisto kerättiin www-lomakekyselyllä, joka lähetettiin Suomen tekniset dokumentoijat ry:n sähköpostilistalle. Kyselyyn vastasi 96 informanttia. Kyselyssä oli 26 kysymystä, jotka jaoteltiin taustatietoihin, teknisen viestijän asemaa koskeviin kysymyksiin sekä ammatti-identiteettiä ja professiostatusta koskeviin kysymyksiin. Kysymykset koostuivat sekä monivalinta- että avoimista kysymyksistä.

Tutkimus antoi viitteitä siitä, että suomalaisten teknisten viestijöiden ammattiryhmä on suhteellisen yhtenäinen ja sillä on yhtenäinen ammatti-identiteetti. Ammatti-identiteetti ei vaikuttaisi olevan riippuvainen iästä, sukupuolesta tai koulutuksen määrästä, vaan seurausta teknisen viestinnän alalla toimimisesta. Tutkimuksesta kävi myös ilmi, että tekninen viestintä ei vielä täytä profession kriteerejä.

Avainsanat: tekninen viestintä, tekninen viestijä, ammatti-identiteetti, professiostatus

Sisällys

Sisällys.....	1
1 Johdanto	1
2 Tekniset viestijät ja aiempi tutkimus	7
2.1 Ketä ovat tekniset viestijät?	7
2.2 Miten suomalaisia teknisiä viestijöitä on tutkittu aiemmin?	9
3 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat	12
3.1 Mikä on identiteetti?	12
3.2 Mikä on ammatti-identiteetti?	13
3.3 Professionalismi	16
4 Kyselytutkimus teknisten viestijöiden ammatti-identiteetistä ja ammatin professiostatuksesta Suomessa	20
4.1 Kysely metodina	20
4.2 Kyselyn toteutus	21
4.3 Tutkimusaineisto	24
5 Kyselytutkimuksen tulokset	29
5.1 Vastaajien taustatietoja	29
5.2 Teknisen viestijän asema	37
5.3 Ammatti-identiteetti ja professionalismi	40
6 Päätelmät	54
Lähteet	59
Kirjallisuus	59
Opinnäytteet	60
Muut lähteet	61
Liite: Kyselylomake	i
English summary	

1 Johdanto

Tämän tutkielman pääaiheena on suomalaisten teknisten viestijöiden ammatti-identiteetti. Samalla sivuan myös teknisen viestinnän ammattien professiostatusta Suomessa. Tarkoitukseni on selvittää onko suomalaisilla teknisillä viestijöillä yhteistä ammatti-identiteettiä. Erityisesti tarkastelen teknisen viestinnän koulutuksen vaikutusta teknisten viestijöiden ammatti-identiteetin kehittymiseen. Kuuluuko teknisen viestinnän koulutus olennaisena osana ammatti-identiteetin muodostumiseen vai muodostuuko ammatti-identiteetti vasta työelämässä? Kokevatko tekniset viestijät olevansa profession edustajia, identifioituvatko he asiantuntijoiksi?

Suomalaisten teknisten viestijöiden ammatti-identiteettiä ei ole aiemmin tutkittu. Suomessa ammatti-identiteetin saralla tutkimusta on tehty lähinnä journalistien ja opettajien parissa (Ruotsalainen 2003, Jokinen 2005, Aula 1991). Tutkimukset perustuvat suurelta osalta mm. kasvatustieteiden käsitteisiin, joita minäkin tutkimuksessani tulen lainaamaan. Työni teoreettinen viitekehys pohjaa osaltaan myös Suomessa ja Yhdysvalloissa tehtyihin teknisen viestinnän tutkimuksiin, sekä teknisen viestinnän eurooppalaisen kattojärjestön TCeuropen (2005) teknisen viestinnän koulutusta käsittelevään julkaisuun.

Nykyään eletään nopeasti muuttuvassa maailmassa, jossa ammatteja häviää ja syntyy jatkuvasti. Pätkätyöt ovat yleisiä, ja kuten Tynjälä ja Nuutinen (1997: 182) mainitsevat, ei ole ollenkaan tavatonta, että työuransa aikana työntekijä vaihtaa alaa useita kertoja. Onko siis edes tarpeen perustaa suurta osaa omasta identiteetistään ammatin tai työn ympärille? Eikö olisi vain helpompaa olla sitoutumatta yksittäiseen ammattiin ja olla joustava, kaikkialle sopeutuva yksilö? Stenström on sitä mieltä, että vaikka tulevaisuudessa ei olisikaan nähtävissä ammatteja, eri

alojen asiantuntijoita tarvitaan edelleen. Ammatillinen identiteetti voikin rakentua, ei pelkästään tietyn ammatin tai työn ympärille, vaan osaamiselle. (Stenström 1993: 41–43.) Osaamisen kehittäminen asiantuntijuudeksi puolestaan johtaa meidät professionalismmin ja professioiden käsitteisiin.

Jotta ammattia voidaan kutsua professioksi, sillä tulee olla:

- määritellyt ammattistandardit, joita opetetaan yliopistoissa,
- kvalifiointijärjestelmä, jonka avulla määritellään ammatinharjoittajan pätevyys, sekä
- ammattietiikka, jota ammatinharjoittajat noudattavat

(Bullough 1966, tässä Davis 2004: 77–78).

Teknisen viestijän ammatti ei mielestäni Suomessa ainakaan vielä täysin täytä näitä vaatimuksia. Yliopistokoulutuksen osalta tilanne on kuitenkin verrattain hyvä. Suomessa suhteellisen laajaa, vähintään 25 opintopisteen teknisen viestinnän koulutusta tarjotaan Tampereen, Oulun ja Vaasan yliopistoissa. Yliopistojen ohjelmat kuuluvat Vaasaa lukuun ottamatta kokonaan kieli- ja käännöstieteiden alaisuuteen ja ovat erikoistumisohjelmia. Vaasassa teknistä viestintää voi opiskella monitieteisenä pääaineena tai sivuaineena. Yliopistojen Internet-sivuilla olevia koulutusohjelmien opetussuunnitelmia vertailemalla voidaan todeta, että erilaisista taustoista huolimatta yliopistojen koulutusohjelmien opetussuunnitelmat ovat melko yhtenäisiä. Suurehkon osan teknisen viestinnän koulutuksesta muodostavat myös erilaiset täydennyskoulutuskurssit ja -ohjelmat, joista osa toimii yliopistojen yhteydessä. Pitemmillä koulutusohjelmilla on ainakin yksi yhteinen tekijä: ne kuuluvat humanististen tiedekuntien alaisuuteen. Myös Suomen tekniset dokumentoijat ry:n Internet-sivuilla todetaan, että ”[s]uurimmalla osalla suomalaisista teknisistä viestijöistä on taustallaan kielikoulutus: joko filologia tai käännöstiede. Noin viidesosa on kouluttautunut muulla

alalla, yleisimmin joko teknisellä tai kaupallisella alalla” (Suomen tekniset dokumentoijat ry: Koulutus).

Sisällöltään suppeampia, muutaman opintopisteen arvoisia teknisen viestinnän tai kirjoittamisen kursseja tarjotaan myös muissa yliopistoissa ja kolmannen asteen koulutuslaitoksissa osana esimerkiksi insinööriopintoja. Näiden kurssien sisältö on suhteellisen kirjavaa ja keskittynyt lähinnä teknisen *kirjoittamisen* opetukseen, ei kokonaisvaltaiseen teknisen *viestinnän* koulutukseen. Näkisin, että näiden kurssien tarkoituksena ei ole kouluttaa teknisiä viestijöitä, vaan auttaa esimerkiksi insinöörejä ottamaan huomioon myös teknisen viestinnän tarpeita tuotekehityksessä. Opetetaanhan lääketieteen opintoihin kuuluvia opintokokonaisuuksia, kuten ihmisen anatomiaa myös muille kuin lääketiedettä opiskeleville. Samoin lakiasioiden tiettyjä аспекteja opetetaan myös muihin ammatteihin opiskeleville. Muiden tutkintojen osana olevat kurssit eivät siis mielestäni vie teknisen viestinnän ammattilaisilta arvostusta, sillä tuskin kukaan kuvitteleekaan olevansa teknisen viestinnän asiantuntija muutaman opintopisteen arvoisen kurssin jälkeen. Se, että koulutuskenttä ei ole täysin yhtenäinen juontaa mielestäni juurensa siihen, että teknisen viestijän ammattinimikettä ei ole suojattu.

Ammattinimikkeen suojaamattomuus ja rajoittamattomuus osoittaa mielestäni, että ammatin standardeja ei ole vielä täysin yksiselitteisesti määritelty. Mitään virallista kvalifiointijärjestelmää ei ole ja periaatteessa kuka tahansa voi hakea teknisen viestinnän työpaikkoja ja tulla valituksi. Luonnollisesti alalla menestyminen toimii kvalifiointijärjestelmänä, ja useimmiten työnantajat testaavat työnhakijoita itse luomillaan testeillä, mutta virallisia testaus- tai standardointimenetelmiä ei tässä vaiheessa ole. Jonkinlaisen standardoidun testin kehittäminen siis paitsi edistäisi

teknisen viestinnän professiostatuksen vahvistumista, myös helpottaisi työnantajia rekrytointitilanteessa.

On toki muistettava, että teknisen viestinnän koulutusta on ollut Suomessa vasta vähän aikaa, 1990-luvulta alkaen, joten on luonnollista, että standardit ja kvalifiointijärjestelmät ovat vasta kehittymässä ja muotoutumassa. Huhtikuussa 2005 Teknisten viestijöiden eurooppalainen kattojärjestö TCeurope julkaisi reunaehdot alan koulutukselle *Professional education and training of Technical Communicators in Europe: Guidelines* -julkaisussa. Siinä määritellään millaisia edellytyksiä teknisellä viestijällä tulee olla luonnostaan, millaista kompetenssia hänellä tulee olla ja millaista koulutusta tarvitaan. Näiden reunaehtoien noudattamista ei kuitenkaan valvota mitenkään ja vaikka Suomen tekniset dokumentoijat ry toimii suomalaisten teknisten viestijöiden yhdistyksenä, se ei ota kovinkaan vahvasti kantaa alan kehittämiseen. Monet teknisen viestinnän opettajat kyllä kuuluvat yhdistykseen ja varmasti pitävät yhteyttä toisiinsa, mutta yhdistys ei ilmeisesti ainakaan tällä hetkellä pyri erityisen järjestäytyneesti kehittämään alalle standardeja.

Virallisten valvontaelimen puuttuminen puolestaan johtaa siihen, että emme voi olla varmoja, että kaikki teknisen viestijän nimikettä käyttävät noudattavat samaa ammattietiikkaa. Tietysti Suomen suhteellisen suppealla toimintakentällä on ammattitaidottoman tai epäeettisesti toimivan vaikea pysyä toiminnassa kovin pitkään, sillä sana kiirii ja asiakkaat lähtevät. Näin ala suojelee itse itseään. Uskoisin kuitenkin, että alan professiostatus ja ammatinharjoittajien ammatti-identiteetti vahvistuisi, jos olisi olemassa jonkinlainen yhtenäinen valvova organisaatio, joka määrittelisi teknisten viestijöiden ammattitaidon ja ammattietiikan käsitteet.

Aiemmin teknisen viestinnän alalle on päädytty yleensä sattuman kautta. Uskon, että viime aikoina alalle tietoisien valinnan kautta kouluttautuneiden on todennäköisesti helpompi identifioitua heti alusta alkaen teknisiksi viestijöiksi. Tästä huolimatta uskon, että vaikka koulutukselliset taustatekijät auttavatkin ammatinharjoittajia sopeutumaan työympäristöön paremmin, varsinainen ammatti-identiteetti ja oman alan todellinen arvostus syntyvät vasta ammatissa toimimisen myötä.

Tutkimukseni hypoteesi onkin, että Suomessa teknisen viestinnän alalla toimivien henkilöiden ammatti-identiteetti ei perustu niinkään koulutuksellisiin seikkoihin, vaan se syntyy työyhteisöissä. Myös Stenström kertoo, kuinka identiteetin, persoonallisuuden ja minän kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Hänen mukaansa

Identiteetti on vahvasti yhteydessä omaan subjektiiviseen tunteeseen yhteisyydestä ja jatkuvuudesta sekä minäkäsitykseen. Näin ollen identiteetti vaatii aikaa ja kypsyyttä kehittyäkseen ja integroituaakseen. (Stenström 1993: 32).

Tekninen viestijä on läheisimmässä vuorovaikutuksessa toisen teknisen viestijän kanssa työpaikalla. Toki myös koulutuksen ohessa tekninen viestijä on vuorovaikutuksessa samaa alaa opiskelevien kanssa, mutta tällöin voi mielestäni olla, että identiteettiä määrää opiskelijuus, eikä niinkään tulevan ammatin identiteettirakenne. Omien kokemusteni perusteella sanoisin, että ainakin teknisen viestinnän ns. alihankkijayrityksissä työskentelevien teknisten viestijöiden keskuudessa on syntynyt eräänlainen altavastaajan identiteetti, joka johtuu siitä, että ammatti ei ole vielä saanut ansaitsemaansa arvostusta. Tämä altavastaajan identiteetti voi jopa vaikeuttaa professiostatukseen pyrkimistä, sillä arvostuksen tulee lähteä ammattikunnan sisältä. Jos ammattilaiset itse ajattelevat, että ”turha tähän on panostaa, kun ei kukaan kuitenkaan arvosta”, sisäinen arvostus voi jäädä vähäiseksi. Tarkoitukseni onkin selvittää millaisista osa-alueista suomalaisten

teknisten viestijöiden ammatti-identiteetti heidän itsensä mielestä muodostuu ja miten tuo mahdollinen altavastaaja-asema vaikuttaa siihen.

Tutkin aihettani kyselylomakkeen avulla. Lähetin lomakkeen Suomen teknisten dokumentoijien sähköpostilistalle, joka saavuttaa suurimman osan yhdistyksen jäsenistä. Valitsin kanavakseni STD:n sähköpostilistan, sillä järjestön jäsenistö edustaa kohderyhmääni: se, että nämä henkilöt ovat STD:n jäseniä, osoittaa mielestäni, että he identifioituvat teknisiksi viestijöiksi, eivätkä esimerkiksi insinööreiksi. Niinpä he osaavat parhaiten vastata teknisten viestijöiden ammatti-identiteettiä koskeviin kysymyksiin. Kyselytutkimukseen päädyin siksi, että haluan mahdollisimman laajan vastaajamäärän, sillä tarkoitukseni oli tehdä ainakin osaksi kvantitatiivinen tutkimus.

Esittelen tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen luvuissa 2 ja 3. Luvussa 2 kerron aiemmista suomalaisia teknisiä viestijöitä käsitelleistä tutkimuksista ja luvussa 3 määrittelen ammatti-identiteetin ja professionalismin käsitteet siinä muodossa kuin niitä tässä tutkimuksessani käytän hyväksi.

Tutkimukseni empiirinen osuus alkaa luvusta 4, jossa esittelen tarkemmin käyttämäni tutkimusmetodin sekä tutkimusaineistoni. Luvussa 5 puolestaan esittelen kyselytutkimuksen tulokset. Luvussa 6 vertaan kyselytutkimuksen tuloksia alkuperäisiin hypoteeseihini suomalaisten teknisten viestijöiden ammatti-identiteetin kehittymisestä.

2 Tekniset viestijät ja aiempi tutkimus

Tässä luvussa esittelen teknisten viestijöiden ammattikunnan taustaa ja alaa käsitteleviä aiempia tutkimuksia.

2.1 Ketä ovat tekniset viestijät?

Teknisestä viestinnästä muodostui ammatti toisen maailmansodan aikoihin, sillä sotateollisuuden monimutkaisille laitteille tarvittiin käyttöohjeita. Toinen laajentumisen kausi tuli 1980- ja 1990-luvuilla tietotekniikan yleistyessä. Yhdysvalloissa teknistä viestintää alettiin opettaa omana koulutusalanana jo 1950-luvulla, mutta Suomessa koulutus alkoi vasta 1990-luvulla. Ensimmäiset koulutusohjelmat perustettiin Tampereen ja Vaasan yliopistoihin. Ennen koulutusohjelmia ala opittiin työelämässä. Sama yhteistyö yritysmaailman ja yliopistojen välillä jatkuu edelleen. (Suojanen 2003: 160.) Esimerkiksi Tampereen yliopiston Teknisen viestinnän erikoistumisohjelmaan kuuluu pakollisena osana työharjoittelu ja monet ohjelman luennoitsijoista tulevat paikallisista teknisen viestinnän alan yrityksistä.

TCeuropen *Professional education and training of Technical Communicators in Europe: Guidelines* -julkaisussa määritellään tekniset viestijät näin:

Tekniset viestijät ovat rajapinta tuotteen ja käyttäjän välillä. Ammattimaiset tekniset viestijät toimivat käyttäjän edustajana. He työskentelevät valmistajille, mutta pyrkivät samalla täyttämään käyttäjien tarpeen saada käytettävää informaatiota. (TCeuropa 2005: 9, oma suomennos.)

Julkaisun mukaan teknisillä viestijöillä tulee olla monipuoliset kommunikaatiotaidot, jotka saavuttaakseen teknisen viestijän pitää

- olla kielellisesti lahjakas,

- kyetä ajattelemaan analyttisesti,
- pitää kirjoittamisesta,
- kyetä ilmaisemaan itsensä selkeästi kommunikoidessa toisten ihmisten kanssa,
- olla tiimityöskentelijä,
- olla joustava,
- kestää kritiikkiä,
- kyetä työskentelemään aikataulussa,
- olla säntillinen,
- ymmärtää monimutkaisiakin teknisiä järjestelmiä.

(TCeurope 2005: 9–10, oma suomennos)

Erittäin tärkeänä julkaisussa pidetään myös kuulumista teknisen viestinnän yhteisöön, esimerkiksi osallistumalla konferensseihin, kuulumalla kansalliseen järjestöön ja lukemalla teknisen viestinnän julkaisuja, lehtiä ja kirjallisuutta, sekä seuraamalla esimerkiksi Internetin keskusteluryhmiä. (TCeurope 2005: 10, oma suomennos.) Tämä viimeinen vaatimus korostaa mielestäni sitä, että ainakin eurooppalaisessa teknisen viestinnän kentässä, jota TCeuropekin edustaa, tekninen viestintä koetaan professioksi, vaikka se ei välttämättä täyttäisikään kaikkia profession tuntomerkkejä.

Seuraavassa kappaleessa esittelen aiempia suomalaisia teknisiä viestijöitä käsitteleviä tutkimuksia. Ikävä kyllä, suomalaisia teknisiä viestijöitä ei ole yhtenäisenä ammattiryhmänä juurikaan tutkittu. Perustan siis analyysini kolmeen lähteeseen: Tytti Suojasen lisensiaatintyöhön *Technical Communication Research: Dissemination, Reception, Utilization*, sekä Suomen tekniset dokumentoijat ry:n (STD:n) vuosina 2005 ja 2006 tehtyihin palkkakyselyihin.

2.2 Miten suomalaisia teknisiä viestijöitä on tutkittu aiemmin?

Teknisten viestijöiden ammattikunta on Suomessa verrattain nuori, eikä sitä juurikaan ole tutkittu. Tytti Suojasen lisensiaatintyö *Technical Communication Research: Dissemination, Reception, Utilization* valottaa kuitenkin suomalaisten teknisten viestijöiden ammattikunnan rakennetta, vaikkakin tutkimuksen pääpainona on ”selvittää teknisen viestinnän tutkimustiedon välittymistä, vastaanottoa ja hyödyntämistä” (Suojanen 2000: tiivistelmä). Lähinnä käsittelen Suojasen kyselyn ns. perustietosiota, jossa kysyttiin mm. vastaajan sukupuoli, ikä, ammattinimike, koulutus ja työkokemus teknisen viestinnän alalta. Samanlaisia tilastoja kerätään myös Suomen tekniset dokumentoijat ry:n vuosittaisissa palkkakyselyissä, vaikkakin niissä asiaa käsitellään siitä näkökulmasta miten kyseiset seikat vaikuttavat teknisten viestijöiden palkkoihin.

Suojanen suoritti tutkimuksensa vuosina 1999–2000, joten suomalaisten teknisten viestijöiden ammattikunta on varmasti laajentunut ja muutenkin muuttunut tutkimuksen jälkeen. Uskon kuitenkin, että se kuvastaa teknisten viestijöiden ammattikunnan rakennetta edelleen verrattain hyvin. Suojasen mukaan suomalaisten teknisten viestijöiden koulutustausta vaihtelee kieli- ja käännöstieteistä teknisen alan koulutukseen. Kieli- ja käännöstieteiden yleisyys selittyy sillä, että suuri osa suomalaisesta teknisestä viestinnästä tapahtuu englanniksi. Suojanen toteaa myös, että suomenkielinen teknisen viestinnän terminologia on hyvin vaihtelevaa ja vakiintumatonta, mikä kertoo koko alan tilanteesta. (Suojanen 2000: 26) Suojanen mainitsee, kuten minäkin johdannossa, että laajempaa teknisen viestinnän koulutusta on tarjolla Tampereen ja Vaasan yliopistoissa. (Suojanen 2000: 33). Sittenmin vastaava opetus on aloitettu myös Oulun yliopistossa.

Suojanen lähetti 236 kyselylomaketta mm. STD:n jäsenille, sekä niille Tampereen yliopiston teknisen viestinnän koulutusohjelman käyneille, jotka työskentelivät teknisen viestinnän alalla. Vastauksia hän sai 106 kappaletta. Vertailun vuoksi mainittakoon, että STD tämänhetkinen jäsenmäärä on noin 360 (Leivo 2007). Vastausten määrän voitaneen siis katsoa edustavan suomalaisia teknisiä viestijöitä suhteellisen kattavasti. Suojasen tutkimukseen osallistuneista vastaajista 77 prosenttia on naisia. Suurin osa vastaajista, 96 prosenttia, on alle 40-vuotiaita. Tästä voimme päätellä, että suurin osa suomalaisista teknisistä viestijöistä on nuoria naishenkilöitä. Suojasen tutkimukseen osallistuneista henkilöistä noin 86 prosenttia oli saanut koulutuksensa humanististen tieteiden parissa. Suurimmalla osalla (77 prosentilla) vastanneista oli työkokemusta teknisen viestinnän alalta vasta viisi vuotta tai vähemmän. (Suojanen 2000: 97–102.)

STD:n vuoden 2005 palkkakyselyyn vastasi 239 henkilöä, joista STD:n jäseniä oli noin kolme neljäsosaa. Keskiverto tekninen viestijä on kyselyn mukaan valmistunut 1997 ja työskennellyt alalla lähes 6 vuotta. Naisia vastanneista on noin kolme neljäsosaa. Tämä palkkakysely tukee siis Suojasen vuoden 2000 mainintaa alan naisvaltaisuudesta. Työvuosien määrä näyttäisi olevan hieman kasvanut, mikä on luonnollista. Ikävä kyllä, kyseisen vuoden palkkakyselystä ei käy ilmi mitä alaa vastaajat ovat opiskelleet, joten vertailua en siltä osin voi tehdä. (Suomen tekniset dokumentoijat ry: Palkkatutkimus 2005.)

Vuoden 2006 palkkakysely oli hieman laajempi kuin aiempien vuosien, ulottuen palkkaukseen ja työsuhteeseen liittyvistä kysymyksistä myös alalla viihtymiseen, koulutukseen ja muihin tarkentaviin kysymyksiin. Vuoden 2006 kyselyyn vastasi 215 henkilöä, joista noin puolet, 109 henkilöä työskentelee teknisen viestinnän palveluyrityksessä eli ns. alihankkijayrityksessä. STD:n jäseniä on noin neljä viidesosaa eli jäsenten prosentuaalinen määrä vastanneista on lisääntynyt

edellisvuodesta. Heistä noin 90 prosenttia on vakituisessa työsuhteessa ja noin 75 prosenttia on naisia. Keskimääräinen työkokemus on 6,5 vuotta, joten luonnollisesti myös kokemuksen määrä on lisääntynyt edellisestä vuodesta. Yli 6 vuotta alalla toimineita on kyselyn mukaan noin 40 prosenttia, samoin kuin alalla 4–6 vuotta toimineita. Jäljelle jäävät noin 20 prosenttia vastaajista ovat toimineet alalla alle 3 vuotta. (Suomen tekniset dokumentoijat ry: Palkkakysely 2006.)

Vuoden 2006 kysely valottaa myös alalle päätyminen syitä, joka on yleisimmin sattuma. Filologeilla yleisin vastaus oli, että he eivät halunneet opettajiksi ja kääntäjät ajautuivat alalle käännösalan huonon palkkauksen vuoksi. Teknisen koulutuksen saaneiden tyypillisin vastaus oli työn mielenkiintoisuus ja se, että kukaan muu ei työyhteisössä dokumentaatiota suostunut hoitamaan. (Suomen tekniset dokumentoijat ry: Palkkakysely 2006.)

Ammatin hyviksi puoliksi mainittiin hyvät työnsaantinäkymät, työn vaihtelevuus, uuden oppiminen, itsenäisyys, vastuullisuus, sosiaalisuus ja hyvä työympäristö. Huonoja puolia ovat arvostuksen puute, kiire, huono palkkaus, yksitoikkoisuus, alan epävarmuus, etenemismahdollisuuksien puute, jatkuvat muutokset ja alihankintaympäristössä työskentely. Palkkauksesta mainittakoon, että vuonna 2005 mediaanipalkka oli 2560 euroa ja vuonna 2006 2650 euroa. (Suomen tekniset dokumentoijat ry: Palkkatutkimus 2005; Palkkakysely 2006.)

3 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Tässä luvussa esittelen käyttämäni identiteetin, ammatti-identiteetin ja professionalismin käsitteet.

Käyttämäni identiteetin ja ammatti-identiteetin käsitteet valitsin, koska niitä on tuloksellisesti käytetty aiemmin mm. tutkittaessa journalistien freelance-identiteettiä (Ruotsalainen 2003). Mielestäni tutkimusten aihealueen samankaltaisuus antaa olettaa, että kyseiset käsitteet ovat käyttökelpoisia myös tässä tutkimuksessa.

Käyttämäni professionalismin määritelmää on käytetty aiemminkin samantyyppisessä tutkimuksessa, yhdysvaltalaisia teknisiä viestijöitä tutkittaessa. Voitaneen siis olettaa, että kyseistä määritelmää voidaan soveltaa myös suomalaisia teknisiä viestijöitä tutkittaessa.

3.1 Mikä on identiteetti?

Tutkimukseni aihealueena on suomalaisten teknisten viestijöiden ammatti-identiteetti. Jotta voimme ymmärtää ammatti-identiteettiä, meidän täytyy ensin määritellä mikä on identiteetti. Tässä tutkimuksessani käyttämäni identiteetin käsite pohjaa Hallin (1999) ja Stenströmin (1993) esittelemiin kuvauksiin identiteetistä.

Hall esittelee kolme käsitystä identiteetistä:

1. valistuksen subjektin
2. sosiologisen subjektin ja
3. postmodernin subjektin.

Valistuksen subjekti tarkoittaa sitä, että ihmisellä on jo syntyessään identiteetti, minän keskus, joka säilyy olemukseltaan samanlaisena koko ihmisen elämän ajan. Sosiologinen subjektikäsitelmä tiedostaa sen, että ydin ei voi säilyä muuttumattomana, vaan sen muodostumiseen ja muokkautumiseen vaikuttavat myös ulkoiset tekijät. Ihmisellä on kuitenkin koko ajan vain yksi ”tosi minä”. Postmodernin subjektin käsityksen mukaan ihmisellä ei ole vain yksi identiteetti, vaan ne vaihtelevat tilanteen ja ympäristön mukaan. Ihmisellä on eri identiteetti esimerkiksi eri-ikäisenä ja eri tilanteissa. (Hall 1999: 21–23.)

Perustan tutkimukseni postmodernin subjektin käsitteelle, eli oletan, että henkilön identiteetti muotoutuu esimerkiksi ammatin vaikutuksesta. Myös Stenströmin käsitys tukee oletustani, sillä Stenströmin mukaan identiteetti voidaan jakaa sosiaaliseen, persoonalliseen ja minäidentiteettiin.

Lisäksi identiteetti viittaa tiedostamattomaan pyrkimykseen oman luonteen ja itselle ominaisen kokemistavan jatkuvuuden ylläpitämiseen. Edelleen identiteetti tarkoittaa pyrkimystä ryhmän ihanteiden mukaisuuteen. (Erikson 1968, tässä Stenström 1993: 33.)

Ihmisen yksilöllisen identiteetin voidaan nähdä koostuvan hänen persoonallisesta identiteetistään ja ammatti-identiteetistään. (Stenström 1993: 33.) Seuraavaksi käsitteelenkin ammatti-identiteetin käsitettä.

3.2 Mikä on ammatti-identiteetti?

Ammatti-identiteetti sisältää samat komponentit kuin identiteettikin: sosiaalisen, persoonallisen ja minäidentiteetin. Stenströmin mukaan käsite ammatti-identiteetti sisältää ajatuksen, että kyseessä on vasta työelämässä muotoutuva identiteetti. Stenström käyttää myös laajempaa käsitettä ammatillinen identiteetti, jonka avulla voidaan tarkastella

identiteetin muodostumista mm. koulutuksen aikana. Tässä tutkimuksessani käsittelen nimenomaan ammatti-identiteettiä, mutta pyrin toisaalta selvittämään, onko koulutuksella vaikutusta sen kehittymiseen. Niinpä käytän tässä tutkimuksessa kyseisiä käsitteitä synonyymeinä ammattiin liittyvää identiteettiä kuvatessani. (Stenström 1993: 33.)

Räty (1982) määrittelee ammatti-identiteetin yksilön samaistumisena tietyn ammatin ominaisuuksiin, piirteisiin ja tunnuksiin. Jotta ammatti-identiteetti voi muodostua, täytyy seuraavien kriteerien täytyä:

1. ammatin on oltava tunnistettu ja sen merkitys, tavoitteet, tehtävät, vastuut ja velvollisuudet selkeitä
2. ammatilla on oltava piirteitä, jotka eroavat muista ammateista
3. jotta työntekijä voi samaistua muihin ammatinharjoittajiin, hänellä on oltava subjektiivinen käsitys ammatistaan ja selkeä minäkuva.

Räty ei jaottele kriteereitä ammatin ulkopuolelta tuleviin ja sisäisiin, mutta mielestäni kahdessa ensimmäisessä kriteerissä on selkeästi ulkopuolisen vaikuttamisen mahdollisuus. Kolmas kriteeri puolestaan on selkeästi sisäinen, ammattikunnan sisältä tuleva määrittely.

Mielestäni teknisen viestijän ammatti ei vielä täysin täytä kahta ensimmäistä, osaksi ammatin ulkopuolelta tulevan tarkastelun kriteeriä. Teknisen viestijän ammatti ei ole vielä yleisesti kovinkaan tunnistettava ja sen erityispiirteet eivät ulkopuolisista välttämättä tunnu selkeästi erotettavilta. Jo se, että teknisten viestijöiden ammattinimikkeiden kirjo on suhteellisen monipuolinen vaikuttaa siihen, että jotain tiettyä työtä ei osata kategorisoida tekniseksi viestinnäksi. Oman kokemukseni mukaan useimmat ”maallikot” eivät ole ikinä kuulleet kyseisestä ammatista. Tekniset viestijät törmäävätkin monesti vaikeuksiin yrittäessään selittää mitä tekevät työkseen. ”Onko se jotain kääntämistä?” kysyvät monet. Toiset saattavat luulla, että tekninen viestijä tekee puhtaaksikirjoitusta. Valistuneemmat voivat arvella, että tekninen viestijä kirjoittaa käyttöohjeita. Vaikka jotkut arvelut osuvat jo aika lähelle, teknisen

viestijän monipuolinen ammatinkuva ja sen muista ammasteista eroavat piirteet eivät silti ole yleisesti tiedossa.

Rädyn mainitsemat kaksi ensimmäistä kriteeriä eivät siis vaikuta täyttyvän teknisen viestinnän ammatteja ulkopuolisen kannalta katsottuna. Riittääkö, että ne täyttyvät ammatin sisällä? Voiko ammatti-identiteetti syntyä, vaikka muu maailma ei edes tiedä ammatin olemassaolosta? Voiko myöskään kolmas, subjektiivisen käsityksen ja minäkuvan kriteeri tulla täytetyksi ilman ulkoista hyväksyntää? Näitä aiheita pohdin tässä tutkimuksessa. Pyrin selvittämään miten teknisen viestinnän työntekijät samaistuvat muihin ammatinharjoittajiin ja millainen heidän minäkuvansa on.

Stenström puolestaan jaottelee määritelmän sisäisiin ja ulkoiisiin tekijöihin. Hänen mukaansa ammatti-identiteettiä voidaan tarkastella sisäisesti ammattiryhmän kautta, tai ulkoisesti, muiden mielipiteiden kautta. Ammattiryhmän identiteetin muodostavat sen jäsenten tietoisuus omista pyrkimyksistään, päämääristään ja rooleistaan, sekä ammattiryhmästä. Ulkoisesti ammattiryhmän identiteettiin vaikuttavat esimerkiksi koulutuksen järjestyneisyys (oma koulutusinstituutio), jäsentynyt toimenkuva, toiminnan tärkeys ja välttämättömyys yhteiskunnalle sekä yhteiskunnan antama arvostus.

Yhteenvedona voidaan todeta, että kun henkilöllä on ammatillinen identiteetti, hän tuntee itsensä henkilöksi, jolla on ammatin vaatimat taidot ja vastuu ja joka on tietoinen resursseistaan mutta myös omista rajoituksistaan. Se sisältää myös sen, että henkilö pyrkii kehittämään taitojaan ja ominaisuuksiaan sekä samaistumaan oman ammattiryhmänsä normeihin ja etiikkaan. Ammatillinen identiteetti kehittyy sosialisiaation kautta. (Stenström 1993: 38.)

Kuten aiemmin totesinkin, ulkopuolista tunnustusta teknisen viestinnän ammasteilla ei vielä juurikaan ole. Toiminta on tärkeää, mutta sitä ei pidetä välttämättömänä yhteiskunnalle. Koulutusta on yliopistojen humanistisissa tiedekunnissa, mutta täysin omaksi tieteenalakseksi

tekninen viestintä ei vielä ole Suomessa kehittynyt. Tarkoitukseni onkin selvittää suomalaisten teknisten viestijöiden ammatti-identiteettiä tutkimalla heidän omaa näkemystään ammatistaan. Kokevatko he tekevänsä merkityksellistä ja tavoitteellista työtä? Entä kokevatko he kuuluvansa ammatilliseen yhteisöön? Entä kehittävätkö he ammattitaitoaan? Pitävätkö he yhteyttä muihin ammatinharjoittajiin?

Omien kokemuksieni perusteella sanoisin, että suomalaisten teknisten viestijöiden ammattikunnassa, erityisesti alalle kouluttautuneiden parissa on suhteellisen vahva sisäinen tietoisuus alan päämääristä ja periaatteista, sekä työn tärkeydestä. Yhtä vahva on myös tietoisuus siitä, että ulkopuolisten paineiden vuoksi noista päämääristä ja periaatteista on usein luovuttava. Tämä ulkopuolinen arvostuksen puute ajaakin usein myös sisäiseen ristiriitaan ja kyseenalaistamaan oman työn tärkeyttä.

Mielestäni tämä ulkopuolisen arvostuksen puute johtuu juuri siitä, että teknisiä viestijöitä ei pidetä tietyn ammatin tai profession edustajina. Niinpä teknisten viestijöiden tulisi, jos ei muuten niin ainakin ammatti-identiteettiään vahvistaakseen pyrkiä vahvistamaan myös ammattinsa statusta ulkopuolisten silmissä. Statukseen vaikuttaminen johtaa meidät professionalismin käsitteeseen.

3.3 Professionalismi

Konttisen (1997: 54–55) mukaan professionalismilla tarkoitetaan ammattikunnan pyrkimyksiä kontrolloida ja vahvistaa työtä koskevia valtuuksia ja ammattikunnan statusta. Profiessiot ja professionalismi ovat modernilla kaudella erityisalakeskeisiä käsitteitä. Profiessioiden edustajat ovat erityisalojen asiantuntijoita, eksperttejä. Professionalismi on usein ollut tuloksellinen katsantokanta, sillä profiessioiden, kuten lakimiesten, lääkäreiden ja opettajien ammattijärjestöt ovat varsin vaikutusvaltaisia.

Myös professionalismismi, kuten ammatti-identiteettikin on muutoksen kourissa nyky-yhteiskunnan määrittäessä uudelleen työn ja ammatin käsitteitä. Launis ja Engeström (1999: 66) toteavat, että "[p]erinteiset tunnusmerkit kuten selvärajainen ammatti, askelittain ylemmäs etenevä ura tai vakaa ja pysyvä työsuhde yhteen organisaatioon eivät enää kuvaa asiantuntijatyön arkipäivää". Vanhat professionaaliset ammattikunnat, kuten edellä mainitut lakimiehet, lääkärit ja opettajat, ovat kuitenkin hyvin järjestäytyneitä ja pystyvät taistelemaan muutosta vastaan ja sopeutumaan tarvittaessa (Konttinen 1997: 59). Mutta miten käy uusille, vasta muodostumassa oleville professioille, kuten teknisten viestijöiden ammattiryhmälle? Miten teknisten viestijöiden ammattikunta saa rakennettua tarpeeksi vahvan pohjan, jotta ammatin status saadaan juurrutettua yhtä tukevalle pohjalle lääkäreiden ja muiden "vanhojen professioiden" kanssa?

Davis (2004) esittelee V.L. Bullough'n kuvauksen siitä, miten lääkäreiden ammattikunta on noussut nykyiseen professiostatukseensa. Bullough'n mukaan ensimmäisenä muodostetaan ammattistandardit, joita aletaan opettaa yliopistossa. Seuraavaksi ammattiyhteisöissä luodaan kvalifiointijärjestelmiä, joiden avulla määritellään ammatinharjoittajan pätevyys. On myös tärkeää, että yhteisössä määritellään ammattietiikka, jota sen jäsenten oletetaan noudattavan. Kun nämä osa-alueet ovat hallussa, ammatin status voi nousta ja tuoda harjoittajalleen rahaa, valtaa ja kunnioitusta. Näiden myötä ammatinharjoittajat viihtyvät ammatissaan niin hyvin, että ammattia aletaan pitää ns. terminaaliammattina, eli ammattina, josta ei jäädä pois. (Bullough 1966, tässä Davis 2004: 77–78.)

Suomessa ala on ainakin ensimmäisen vaiheen alussa, sillä monet yliopistojen kurssit vaikuttavat noudattavan ja opettavan samoja ammattistandardeja, vaikka kaikki, lyhyemmät kurssit eivät niitä noudatakaan. Mutta, kuten jo johdannossa mainitsin, varsinaisia

kvalifiointijärjestelmiä ei kuitenkaan vielä ole. Jonkinasteinen kirjoittamaton sääntö hyvään laatuun pyrkimisestä voitaneen lukea ammattietiikan tasoksi, mutta varsinaisesti laatua ei ole määritelty Suomen tasolla.

Bullough'n mukaan professioita syntyy vain koulutuksen ja käytännön yhdistyessä, sillä ne ruokkivat toisiaan, eikä yhtä voi ymmärtää ilman toista. Davis itse jakaa prosessin kolmeen vaiheeseen. Ensin määritellään ammatille minimikompetenssi, sitten perustetaan ja akkreditoidaan tutkinto-ohjelmia ja lopuksi kehitetään ammatinharjoittajien taitoja mittaavia testejä ja lisensejä. Davisin mukaan tämän prosessin avulla teknisen viestinnän on täysin mahdollista saavuttaa lääkäreiden ja insinöörien professiostatusta vastaava tila. (Davis 2004: 75–78.) Tämä kuvaus on kovin teoreettinen ja ideaalinen, eikä ota huomioon prosessin haasteellisuutta eikä aikaperspektiiviä. Suomessa ainakin teknisen viestinnän yliopisto-opetuksessa minimikompetenssi määräytyy sillä, että opetusohjelmaan hakevan opiskelijan tulee täyttää tietty kompetenssitaso. Tuo kompetenssitaso tosin vaihtelee yliopistoittain, sillä osassa koulutusohjelmista vaaditaan, että opiskelija on suorittanut perus- ja aineopinnot esimerkiksi filologiasta tai käännöstieteestä, toisissa koulutusohjelmissa kuka tahansa kyseisessä yliopistossa opiskeleva voi ottaa esimerkiksi sivuaineekseen teknisen viestinnän. Varsinaista akkreditointiprosessia ei ole, kuten ei myöskään virallisia testejä tai lisensejä. Esimerkiksi työnantajat määrittelevät hakijan pätevyyden työkokemuksen (ja/tai alan jonkinasteisen koulutuksen) perusteella, sekä omilla testeillään.

Aikaperspektiivin ottaa paremmin huomioon Gerald J. Savage, joka kirjoittaa teknisen viestinnän professiostatuksesta Yhdysvaltojen näkökulmasta. Hänen mukaansa strategian valinta riippuu siitä, pidetäänkö teknistä viestintää vasta muodostumassa olevana ammattina vai täysin ”kypsänä” ammattina (Savage 2003, 143). Mielestäni

Suomessa strategian valinta on vielä helppoa, sillä tekninen viestintä on yleistynyt ammattina vasta viimeisen parinkymmenen vuoden aikana, toisin kuin Yhdysvalloissa, jossa ammatti nimettiin viimeistään maailmansotien jälkeen. Suomessa ala on siis vasta muodostumassa.

Davis lainaa insinööreiltä kaksi ammattilaisuuden tasoa: teknikko ja insinööri. Teknikko osaa korjata rikkoutuneen laitteen, mutta insinööri luo uusia laitteita. Samalla tavalla Davisin mukaan voitaisiin jakaa myös tekniset viestijät. Jos tekninen viestijä tulee prosessiin mukaan vasta sen loppuvaiheessa, hän on teknikko, joka yrittää dokumentoinnilla paikata tuotteen mahdollisia ongelmia. Jos tekninen viestijä otetaan prosessiin mukaan jo tuotekehittelyn alkuvaiheessa, hän toimii informaation suunnittelijana ja on tasavertainen ammattilainen insinöörien ja muiden tuotekehittäjien kanssa. (Davis 2004: 80–81.)

Vaikka en aivan suoralta kädeltä allekirjoita Davisin mielipidettä teknikoista ja insinööreistä, myönnettävä on, että alalla on usein ongelmana se, että teknistä viestijää ei päästetä tuotekehitysprosessiin mukaan suunnitteluvaiheessa. Syynä on se, että dokumentaatiota eli teknisen viestijän tuotetta pidetään toisarvoisena ”varsinaiseen” tuotteeseen verrattuna. Teknistä viestintää harjoittavien tulisikin jatkuvasti pyrkiä korostamaan dokumentaation merkitystä käyttäjälähtöisen tuotteen osana. Lisäksi teknistä viestintää tarjoavien yritysten tulisi tarjota laajempaa, kokonaisvaltaisempaa tuotetta kuin pelkkä dokumentointityö. Harvan tuotekehitysorganisaation ydinkompetensseihin kuuluu käyttäjien tarpeiden kartoittaminen tai edes käyttöliittymäsuunnittelu. Yhdistämällä nämä alueet dokumentoinnin peruskenttään saadaan teknisen viestinnän alalle lisää uskottavuutta, jolloin myös ulkopuolinen arvostus lisääntyy.

4 Kyselytutkimus teknisten viestijöiden ammatti-identiteetistä ja ammatin professiostatuksesta Suomessa

Tässä kappaleessa esittelen työni empiirisen osuuden: mistä tutkimusaineistoni koostuu ja miten se on rajattu.

4.1 Kysely metodina

Hirsjärvi (2004: 182) kertoo, että kysely on survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä. Kyselyssä aiheistoa tulee kerätä standardoidusti ja kohdehenkilöiden tulee muodostaa otos tietystä perusjoukosta. Hirsjärvi (2004: 130) määrittelee myös, että jos tutkimuksen on tarkoitus olla kuvaileva, metodina voi olla esimerkiksi kvantitatiivinen tai kvalitatiivinen survey-tutkimus. Koska tutkimukseni tarkoituksena on nimenomaan kuvailla ammatinharjoittajia ja ammatin statusta, valitsin siis tiedonkeruun metodiksi kyselyn. Halusin myös saada mahdollisimman suuren määrän vastauksia, sillä haluan saada mahdollisimman kattavan ja monipuolisen kuvan suomalaisten teknisten viestijöiden ammatti-identiteetistä. Tutkimukseni on sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen, sillä tiedonkeruukysely sisältää sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä. Kysymysten rakenne on suuressa osassa kysymyksiä kaksiosainen: ensin monivalintaosio, jotta vastaajien yleinen mielipide (positiivinen/negatiivinen) on helpompi mitata ja sen jälkeen suuressa osassa kysymyksistä on myös avoin osio, johon vastaaja voi tarkentaa ja perustella mielipidettään.

4.2 Kyselyn toteutus

Päätin tehdä kyselyn www-lomakemuodossa, jotta vastaaminen olisi mahdollisimman helppoa ja nopeaa. Uskon, että tällä tavoin vastaaminen on mieluisampaa ja vastauksia tulee enemmän, sillä monet vastaajista ehtivät täyttää kyselyn esimerkiksi kahvitauon aikana. Ammatin luonteesta johtuen on todennäköistä, että vastaajat viettävät paljon aikaa tietokoneen ääressä. Lisäksi he ovat tottuneita tällaiseen kyselymuotoon esimerkiksi Suomen teknisten dokumentoijien palkkakyselyn yhteydessä. Niinpä esimerkiksi Bestin ja Kruegerin esittelemät Internet-kyselyjen huonot puolet, kuten huono kattavuus esimerkiksi Internet-yhteyden puuttumisen vuoksi, eivät mielestäni päde tätä vastaajajoukkoa käsiteltäessä (2004: 3). Myöskään Kiukkosta (2006: 69) arveluttanut Internetin aktiivikäyttäjien valikoituminen www-kyselyn todennäköisimmiksi vastaajiksi ei tämän tutkimuksen aiheen huomioon ottaen vaikuta tuloksien yleistettävyyteen.

Jaoin kyselyn kolmeen osaan: taustatietoja, teknisen viestijän asemaa ja ammatti-identiteettiä ja professionalismia koskeviin kysymyksiin. Jako ei toki ole aivan näin selkeä ja yksiselitteinen, sillä kysymykset ulottuvat yli rajojen.

Taustatieto-osiooni otin mallia STD:n vuoden 2006 palkkakyselylomakkeesta. STD:n kysely on vuosien saatossa yhdistyksen puheenjohtajan Nicholas Hillin (2006) mukaan todettu toimivaksi, tosin vuoden 2006 kysely poikkesi hieman laajuudeltaan aiempien vuosien kyselyistä. Taustatiedoissa kysyn mm. vastaajan koulutuksesta, työnkuvasta ja työsuhteesta. Näillä kysymyksillä pyrin keräämään yleistä tietoa vastaajista, jotta saisimme paremman kuvan suomalaisten teknisten viestijöiden demografiasta. Teknisen viestijän

asemaa koskevassa osiossa kysyn vastaajan asemasta hänen toimialallaan. Tällä osiolla pyrin selvittämään arvostetaanko tietyillä aloilla teknisiä viestijöitä enemmän kuin muilla eli millaisia ulkopuolisia paineita teknisten viestijöiden ammattikuntaan kohdistuu. Ammatti-identiteetti ja professionalismismi -osiossa pyrin selvittämään kokeeko vastaaja kuuluvansa työyhteisöön ja identifioiko hän itsensä tekniseksi viestijäksi. Näillä kysymyksillä pyrin siis selvittämään ammattikunnan sisäisiä arvostuksia ja painotuksia.

Testasin ensimmäisen version kyselystä kanssani samassa työyhteisössä toimivilla kollegoillani. Lähetin pilottikyselyn neljälletoista henkilölle, joista yhdeksän vastasi. Vastaajien kommenttien perusteella muokkasinkin kysymyksiä hieman, sillä esimerkiksi kysymykseen 19 muutama vastaajista kaipasi ehkä-vaihtoehtoa, jonka siis lisäsin. Lisää pilottikyselystä kappaleessa 4.3.1. Lopullisen kyselyn lähetin STD:n jäsenistön sähköpostilistalle, jolla on mukana noin 340 henkilöä, joista 96 vastasi.

Kysymysten perustelut

Taustatietoja kysymällä halusin luonnollisesti selvittää yleistä statistiikkaa vastaajista, kuten sukupuolen, iän, koulutuksen ja työkokemuksen. Mielestäni näiden perusteella saan yleiskuvan siitä, vastaako vastaajajoukko perusoletuksiani suomalaisista teknisistä viestijöistä eli ovatko he nuoria humanistinaisia, joilla on n. viiden vuoden kokemus alalta. STD:n jäsenyyttä kysymällä pyrin kartoittamaan alustavasti muun muassa sitä, kokeeko vastaaja kuuluvansa teknisten viestijöiden ammattikuntaan. Kysyn samaa myöhemmässä osiossa myös suuremmin. Alalle päätymisestä kysyin siksi, että halusin tietää ovatko vastaajat aktiivisesti halunneet alalle, vai ovatko he ”vain ajautuneet” teknisen viestinnän töihin. Työsuhteen laatua kysyin puolestaan siksi, että halusin nähdä kokevatko esimerkiksi määräaikaisessa työsuhteessa olevat, että he ovat vähemmän sitoutuneita teknisen viestijän ammatti-

identiteettiin kuin vakituudessa työsuhteessa olevat. Vastaajien työnimikkeiden halusin tietää siksi, että voisin verrata sitä Suojasen lisensiaatintyön vastauksiin. Tällä halusin selvittää sitä, onko nimikkeiden kirjo supistunut viimeisen kuuden vuoden aikana. Työnkuva puolestaan kertoo, miten hyvin nimekkeet vastaavat varsinaista työtä.

Ammattiliittoa kysyin siksi, että se mielestäni kuvaa hieman myös sitä mihin joukkoon vastaaja identifioituu. Halusin myös tutkia sitä, miten esimerkiksi ammattiliittoihin kuulumisen vertautuu työnantajan toimialaan. Halusin myös vertailla sitä, kokevatko esimerkiksi teollisuuden palveluksessa toimivat tekniset viestijät itsensä ja ammattinsa tasavertaisemmiksi kanssatyöntekijöiden, kuten esimerkiksi insinöörien kanssa kuin vaikkapa tietoliikennealalla toimivat tekniset viestijät.

Otsikon *Ammatti-identiteetti ja professionalismi* alla olevilla kysymyksillä pyrin selvittämään mm. teknisten viestijöiden yhteisöllisyyttä ja sitä kautta ammatti-identiteetin kehittymisen mahdollisuuksia. Oletuksenani on, että jos työntekijä viihtyy työssään ja kokee kuuluvansa ”meidän jengiin”, hän todennäköisemmin perustaa myös osan identiteetistään ammattiinsa. Myös ammatillinen itsensä kehittäminen osoittaa mielestäni sitä, että työntekijä on sitoutunut ammattiinsa ja haluaa olla siinä mahdollisimman hyvä.

Alan professionaalisuutta pyrin kartoittamaan sen avulla, kokevatko tekniset viestijät tekevänsä arvokasta asiantuntijatyötä. Kysymällä vastaajien mielipiteitä teknisen viestijän roolista ja ammatillisista periaatteista pyrin selvittämään onko alalla ns. yleisesti hyväksytyjä standardeja, joiden muodostaminen on tärkeää professiostatuksen saavuttamiseksi.

4.3 Tutkimusaineisto

Tutkimukseni empiirinen osuus koostuu neljälletoista samassa työyhteisössä toimivalle kollegalle lähettämästäni pilottikyselystä, sekä Suomen tekniset dokumentoijat ry:n (STD:n) sähköpostilistalle lähettämästäni kyselystä. Tässä luvussa esittelen erikseen sekä pilottikyselyn että varsinaisen kyselyn tulokset, vaikkakin lopullisessa analyysissäni käsittelen kyselyitä tasavertaisesti. Itse kysymykset eivät juurikaan muuttuneet pilottikyselyn jälkeen.

4.3.1 Pilottikysely

Lähetin pilottikyselyn 11.10.2006 neljälletoista kanssani samassa työyhteisössä toimivalle tekniselle viestijälle. Pysin valitsemaan vastaajat niin, että heistä muodostuisi koulutus- ja työskentelytaustaltaan mahdollisimman monipuolinen joukko. Tarkoitukseni oli testata paitsi kyselyn teknisen toteutuksen toimivuutta, myös kysymysten tarkkuutta. Toivoin, että pilottikyselyssä tulisivat ilmi mahdolliset epätarkkuudet tai muuten huonot kysymyksenasettelut. Sen, että pilottikyselyyn vastaajilla on mahdollisimman erilaiset koulutus- ja työskentelytaustat, arvelin auttavan havaitsemaan kaikki mahdolliset ennako-oletukset tai johdattelevat kysymyksenasettelut, joita olin ehkä kyselyä laatiessani tehnyt.

Myös pilottikyselyyn oli mahdollista vastata nimettömänä, mutta kuten eräs vastaajista huomautti, iästä, sukupuolesta ja ammattinimikkeestä voi näin pienessä vastaajamäärässä helposti päätellä vastaajan. Useimmat vastaajista täyttivätkin sähköpostiosoitteensa sille varattuun kenttään. Pysin vastaajilta myös kommentteja kysymyksistä, kyselyn teknisestä toteutuksesta ja vastaamiseen varatusta ajasta. Vain kaksi vastaajista

lähetti erillisiä kommentteja, jotka käsittelivät lähinnä teknisiä ratkaisuja ja ehkä-vaihtoehdon puuttumista tietyistä kysymyksistä.

Pilottikyselyn takaraja oli 18.10.2006 eli vastausaikaa oli viikko. Tänä aikana vastauksia tuli yhdeksän kappaletta. Vastaajista kuusi on naisia ja kolme miehiä. Vastaajista kaksi on iältään 20–29-vuotiaita, neljä 30–39-vuotiaita ja kolme 40–49-vuotiaita. Yhtä lukuun ottamatta kaikki ovat STD:n jäseniä. Suurimmalla osalla (kahdeksalla vastaajalla) koulutustaustalta löytyy käännöstieteen tai filologian opintoja, yhdellä kansainvälisen politiikan opintoja ja yhdellä monipuolinen kaupallinen, tekninen, graafinen ja viestintätausta. Kolme vastaajista ei ole opiskellut teknistä viestintää lainkaan. Yksi vastaajista on saanut teknisen viestinnän koulutuksensa työnantajan järjestämällä kursseilla, yksi on käynyt Tampereen teknisen yliopiston järjestämän Edutech: Tekninen dokumentointi -kurssin ja muilla alaa opiskelleilla on taustallaan opintoja Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksessa tai Tampereen yliopistossa. Työkokemus vaihtelee alle vuodesta kahdeksaan vuoteen. Yhtä harjoittelijaa lukuun ottamatta kaikilla vastaajilla on vakituinen työsopimus. Kahdeksalla vastaajista työnimikkeenä on Technical Writer, yksi vastaajista toimi Business Unit -vastaavana. Neljä vastaajaa kuuluu Speciaan, kaksi ERTO:on ja yksi KAJ:hin. Kaksi vastaajista ei kuulu mihinkään ammattiliittoon.

Koska kaikki vastaajat työskentelevät samassa alihankkijayrityksessä, yrityksen toimiala on luonnollisesti kaikilla teknisen viestinnän palvelut. Kahdeksan vastaajista kokee olevansa yhtä arvostettu kuin muut samassa organisaatiossa työtä tekevät, tosin he toteavat, että samassa organisaatiossa ei työskentele muita kuin teknisen viestinnän työtä tekeviä henkilöitä. Yksi vastaajista kokee olevansa vähemmän arvostettu, mutta ei osannut sanoa mistä tämä johtuu. Lähes kaikki vastaajat ovat sitä mieltä, että teknisen viestinnän ala on melko tuntematon suomalaisessa yhteiskunnassa ja siksi sitä arvostetaan

melko vähän. Yksi vastaajista on sitä mieltä, että ala on ”Arvostettu, tai ainakin siitä maksetaan yleensä kohtuullinen korvaus”. Toinen taas on sitä mieltä että ”Palkkaus on huono, mikä myös kertoo alan arvostuksesta”. Vastaajista yksi on sitä mieltä, että alaa arvostetaan enemmän kuin alalla toimijat uskovatkaan.

Vastaajista kuusi kokee olevansa teknisen viestinnän ammattilaisia. Heidän mielestään heidän ammattitaitonsa koostuu kokemuksesta ja koulutuksesta. Yhden vastaajan mielestä se, että hän tekee tätä työtä, tekee hänestä ammattilaisen. Yksi vastaajista kokee toisaalta olevansa alan ammattilainen vankan kokemuksen vuoksi, mutta toisaalta, että hän ei ole alan ammattilainen koska hänellä ei ole koulutusta alalle. Ne kaksi vastaajista, jotka eivät koe olevansa alan ammattilaisia perustavat mielipiteensä siihen, että heillä ei ole alan koulutusta tai kokemusta.

Vastaajista vain kaksi kokee tekevänsä arvokasta työtä. Tässä kysymyksessä ei kuitenkaan ollut avoimen vastauksen kenttää, joten en saanut tietää tarkemmin miksi niin moni ei koe tekevänsä arvokasta työtä. Päätinkin siis lisätä varsinaiseen kyselyyn myös tähän kohtaan avoimen kentän. Tällä kysymyksellä pyrin nimittäin kartoittamaan alan sisäistä arvostusta ja jos käy ilmi, että vastaajat eivät pidä omaa työtään arvokkaana, haluan tietää tarkemmin miksi.

Kaikki vastaajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että tekninen viestintä on asiantuntija-ammatti. Vaikka seuraavan avoimen vastauskentän johdantona olikin *Jos vastasit ei, miksi?*, kaksi vastaajista oli lisännyt siihen, että varsinainen teknisen viestinnän koulutus ei ole välttämätöntä, tärkeämpää on hyvä kieli- ja viestintätaito. Toinen vastaajista kuitenkin totesi, että teknisen viestinnän koulutuksesta voi kuitenkin saada itseluottamusta, jota alan aloittelijalla ei ehkä muuten olisi. Näiden ”ylimääräisten” vastausten perusteella totesin, että avoimen kentän johdatus on ehkä syytä muuttaa muotoon *Miksi/Miksei?* Tällä tavoin

saanen tarkempaa tietoa vastaajien asenteista koulutusta kohtaan, sillä alkuperäisen kysymyksen asettelu on kaksiosainen, joten siihen ei voi vastata tyhjentävästi pelkällä monivalintavastauksella. Yhtä lukuun ottamatta kaikki vastaajat kokevat olevansa asiantuntijoita. Yksi vastaajista mainitsi koulutuksen vaikuttaneen hänen asiantuntijuutensa muodostumiseen, muut listasivat lähinnä kokemuksen alalta. Yksi mainitsi, että ”ammattilainen osaa sanoa milloin ei pysty tekemään hommaa”.

Vastaajista neljä uskoo jatkavansa alalla pitkään, viisi ei. Mielenkiintoista oli huomata, että kaikki ei-vastauksen antaneet olivat naisia. Vain yksi nainen vastasi *kyllä*, ja lisäsi, että vastaus pätee, mikäli hän pystyy yhdistämään aiemman alansa ja dokumentoinnin, sekä kehittymään tehtävässään. Ei-vastauksen antaneet listasivat syinä mm. motivaation puutteen, haasteiden puutteen ja työn rutiininomaisuuden. Yksi heistä on sitä mieltä, että ala on epävarma, eikä siksi usko olevansa samassa ammatissa eläkeikään asti. *Kyllä*-vastanneiden perusteluina puolestaan on alan hyvä työllisyystilanne ja tuttu toimiala. Yksi heistä ei kuitenkaan voinut kuvitella jäävänsä eläkkeelle ammatistaan. Vaikuttaisi siltä, että naiset turhautuvat ammatissa enemmän ja haluaisivat siksi vaihtaa alaa johonkin mielekkäämpään ja vähemmän stressaavaan. Miehet puolestaan ajattelevat enemmänkin taloudellista turvaa.

Kahta lukuun ottamatta vastaajat kokevat kuuluvansa työyhteisöön. Ei-vastanneet mainitsivat syiksi epävarmuuden työn jatkuvuudesta ja työyhteisön sirpaleisuuden. Työyhteisö merkitsee suurimmalle osalle vastaajista ammatillista tukea ja tiimihenkeä. Yksi vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että läheinen yhteistyö tuotekehitysorganisaation kanssa olisi järkevämpää kuin ”alihankkijamoodi”, jossa esimerkiksi kaikki tekniset viestijät toimivat samassa toimistossa. Seitsemän vastaajista pitää yhteyttä muihin teknisiin viestijöihin myös työn ulkopuolella. Kontakteina

toimivat lähinnä entiset työkaverit ja STD. Kuusi vastaajista on saanut tarpeeksi palautetta työstään.

Kuusi vastaajista kokee, että saa palautetta työstään, yleensä työkavereilta tai esimieheltä. Yleensä palaute on positiivista. Kolme vastaajista ei mielestään saa tarpeeksi palautetta ja toivoisi sitä sekä esimiehiltä että asiakkailta. Kahdeksan vastaajista kokee saavansa riittävästi tukea esimieheltään. Kukaan vastaajista ei käytä vapaa-aikaansa ammattitaidon kehittämiseen, mutta esimerkiksi harrastukset voivat tukea myös työntekoa. Monet mainitsevat oppivansa riittävästi työn ohessa. Vastaajista kuusi on kuitenkin sitä mieltä, että he eivät saa tarpeeksi koulutusta, esimerkiksi dokumentoitavista tuotteista. Lähinnä kaivattaisiin sitä, että työnantaja pystyisi osoittamaan asiakkaalle, että dokumentaatio paranee suhteessa kirjoittajien kouluttamisen myötä.

4.3.2 Varsinainen kysely

Kuten jo aiemmin mainitsin, valitsin kanavakseni Suomen teknisten dokumentoijien sähköpostilistan, sillä se, että nämä henkilöt ovat STD:n jäseniä, osoittaa, että he identifioituvat teknisiksi viestijöiksi, eivätkä esimerkiksi insinööreiksi. Niinpä he osaavat parhaiten vastata teknisten viestijöiden ammatti-identiteettiä koskeviin kysymyksiin. Tämä rajaus kuitenkin tarkoittaa sitä, että suurin osa vastaajista on todennäköisesti koulutustaustaltaan humanisteja ja opiskelleet teknistä viestintää. Tästä johtuen pääsen tuskin tekemään vertailua kovin vaihtelevien koulutustaustojen välillä.

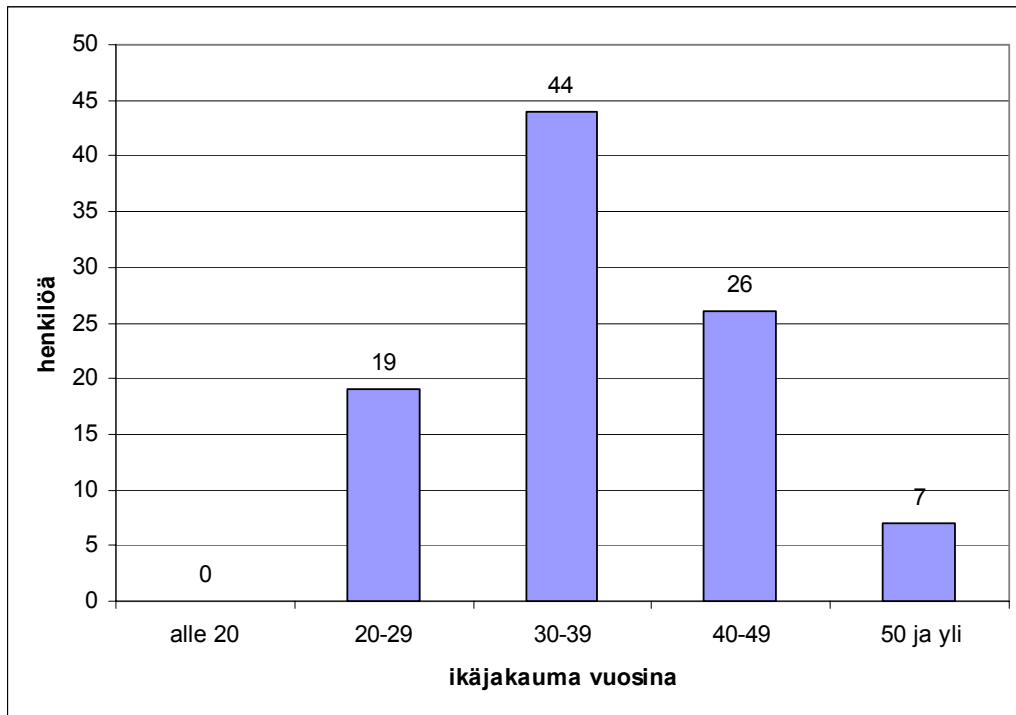
5 Kyselytutkimuksen tulokset

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset seuraavassa järjestyksessä:

- Vastaajien taustatietoja
- Teknisen viestijän asema
- Ammatti-identiteetti ja professionalismismi
 - Työyhteisö
 - Palaute ja tuki
 - Ammatillinen kehittyminen

5.1 Vastaajien taustatietoja

Aluksi käsittelen vastaajien taustatietoja, eli kyselyn kysymyksiä 1–13. Kyselyyn vastasi 96 henkilöä, joista naisia oli 77 (80,2 %) ja miehiä 19 (19,8 %). Tämä tukee mielestäni olettamusta siitä, että ala on edelleen naisvaltainen. Vastaajista suurin osa, 45,8 % oli 30–39-vuotiaita, mikä jälleen tukee olettamustani teknisten viestijöiden verrattain nuoresta iästä. Vastaajien ikäjakauma on kuvattuna alla.

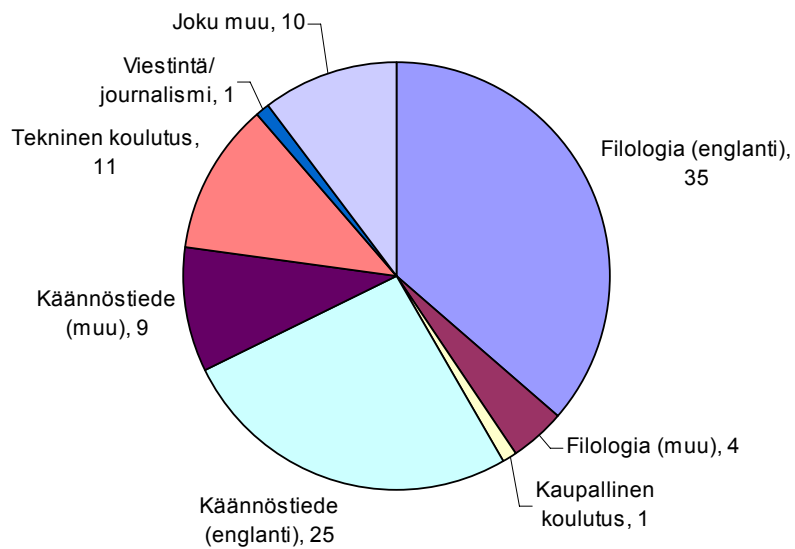
Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma

Suurin osa vastanneista, 95,8 % oli STD:n jäseniä. Yllättävää oli mielestäni, että jopa neljä vastanneista ei kuulunut STD:hen, sillä kysely lähetettiin jäsenten sähköpostilistalle. Todennäköisesti listalla on siis edelleen henkilöitä, jotka eivät kuulu STD:hen tai joku listalla olleista on välittänyt kutsun myös yhdistykseen kuulumattomalle kollegalleen.

Syitä vastaajien alalle päätymiselle oli lähes yhteä monta kuin vastaajikin, mutta pari selkeää teemaa oli havaittavissa: sattumalta, esimerkiksi kesätyön tai ystävien kautta alalle päätyminen ja tietoisesti teknisen viestinnän koulutukseen ja alan työpaikkoihin hakeutumalla. Eräs tärkeimmistä syistä on tyytymättömyys esimerkiksi käänösalan työtilanteeseen ja palkkaukseen tai halu tehdä jotain muuta kuin opettaa.

Suurimmalla osalla vastaajista oli kielipainotteinen koulutus, eli he vastasivat opiskelleensa filologiaa tai käänöstiedettä. Osalla vastaajista oli useamman alan koulutus, esimerkiksi filologia ja kansainvälinen

politiikka tai käännöstiede ja kaupallinen koulutus. Heidät on luokiteltu monivalintavastauksensa mukaan, esimerkiksi eräs vastaajista oli valinnut vaihtoehdon 'Joku muu' ja selventänyt sitten 'Filologia (englanti) + tekninen koulutus'. Alla koulutusjakauma diagrammina.

Kuvio 2. Vastaajien koulutusjakauma

Teknistä viestintää oli opiskellut 43 vastaajaa (44,8 %), joista 41 mainitsi myös missä olivat opiskelleet. Oppilaitokset ja kurssit listattu seuraavassa taulukossa:

Taulukko 1 Teknistä viestintää opiskelleiden oppilaitokset

Oppilaitos	Vastaajat (lkm)	Vastaajat (%)
Tampereen yliopisto (TCP)	17	41,5
Tampereen yliopisto (moniosaajakurssi)	1	2,4
Oulun yliopisto	1	2,4
Vaasan yliopisto	5	12,2

Teknillinen korkeakoulu	1	2,4
Jyväskylän yliopisto (3 ov)	2	4,9
Savonlinna KVL	1	2,4
Yeda School for Hi-Tech Studies	1	2,4
Lahden ammattikorkeakoulu, VIS00	1	2,4
Helia, Tekninen kirjoittaminen	1	2,4
Tampereen ammattikorkeakoulu, Technical writer -kurssi	1	2,4
Muita lyhyitä kursseja	9	22,0
<i>Yhteensä</i>	<i>41</i>	<i>99,8</i>

Vastaajien työkokemus vaihteli puolesta vuodesta yllättäen jopa kolmeenkymmeneen vuoteen. Työkokemuksen keskiarvo oli noin 7,5 vuotta. Mediaaniarvo oli 6,5 vuotta. Kun ottaa huomioon, että Suojasen tutkimus on jo muutaman vuoden takainen, tämä tulos on linjassa sen oletukseni kanssa, että kokemusta alalta on noin viisi vuotta.

Valtaosa vastaajista (85 kpl) oli vakituudessa työsuhteessa, mikä oli ilahduttavaa huomata. Vain neljällä vastaajalla oli määräaikainen sopimus, neljä toimi freelancerina tai yrittäjänä ja kolme vastaajaa oli työttömänä. Harjoittelijoita tai opiskelijoita ei vastaajajoukossa ollut.

Työnimikkeiden kirjo oli laaja, kuten odotinkin, erilaisia nimikkeitä oli noin kolmekymmentä. Työnimikkeitä kertyi suurin piirtein saman verran kuin Suojasen tutkimuksessa, joten huomattavaa yhtenäistymistä ei ole tapahtunut. Yleisin vastaus oli silti tekninen kirjoittaja tai englanninkielinen vastine Technical Writer, kuten Suojasenkin tutkimuksessa (Suojanen 2000: 98–99). Kaksi henkilöä jätti vastaamatta tähän kysymykseen sillä perusteella, että he ovat yksityisyrittäjiä/freelancereita, jolloin heidän työnimikkeensä vaihtelee.

Heidät on kuitenkin lisätty taulukkoon tuolla yksityisyrittäjä/freelancer-nimikkeellä.

Taulukko 2 Työnimikkeet

Nimike	Vastaajat (lkm)	Vastaajat (%)
Technical Writer/tekninen kirjoittaja	33	32,7
Senior Technical Writer	12	11,9
Documentation Specialist	8	7,9
Project Manager/projektipäällikkö	6	5,9
Information Designer/Lead Information Designer	5	5,0
Documentation Manager/dokumentointipäällikkö	4	4,0
Lokalisointikoordinaattori	2	2,0
Senior Manager	2	2,0
Concept Owner	2	2,0
Team Leader	2	2,0
Specialist	1	1,0
System Integration Manager	1	1,0
Publishing Coordination Assistant	1	1,0
viestintäpäällikkö	1	1,0
kielenkääntäjä	1	1,0
tulkki	1	1,0
Presales Writer	1	1,0
Quality Manager	1	1,0
Documentation Technology Specialist	1	1,0
Key Account Manager	1	1,0
koulutussuunnittelija	1	1,0
suunnittelija	1	1,0

sisällöntoimittaja	1	1,0
kehitysinsinööri	1	1,0
Quality & Usability Engineer	1	1,0
Resource Manager	1	1,0
Technical Information Specialist	1	1,0
Information Architect	1	1,0
tekninen kääntäjä	1	1,0
Consultant	1	1,0
projektikoordinaattori	1	1,0
Instructional Designer	1	1,0
Vice Department Manager	1	1,0
yksityisrittäjä/freelancer	2	2,0
<i>Yhteensä</i>	<i>101</i>	<i>100,4</i>

On silti huomattava, että teknisen viestinnän alalla on myös monia eri työtehtäviä, eivätkä suinkaan kaikki tekniset viestijät toimi samoissa tehtävissä. Useita nimikkeitä siis tarvitaan. Monissa tuotekehitysorganisaatioissa myös pyritään käyttämään tuotekehityksen mukaisia nimikkeitä, kuten *Specialist*, vaikka samoissa tehtävissä toisenlaisessa organisaatiossa toimivaa henkilöä kutsuttaisiinkin tekniseksi kirjoittajaksi. Yhdeksällä vastaajalla oli myös kaksoisrooli, esimerkiksi *Technical Writer/Information Designer*, mikä kertoo jakautuneista työtehtävistä. Heidät on merkitty kumpaankin kategoriaan. Näin ollen vastauksia tähän kysymykseen on yhteensä 101 kappaletta.

Kysymykseen 10 *Mikä on päätehtäväalueesi?* vastasi 95 henkilöä. Suurin osa vastaajista määritteli päätehtäväalueekseen teknisen kirjoittamisen. Päätehtäväalueet on esitetty alla taulukossa.

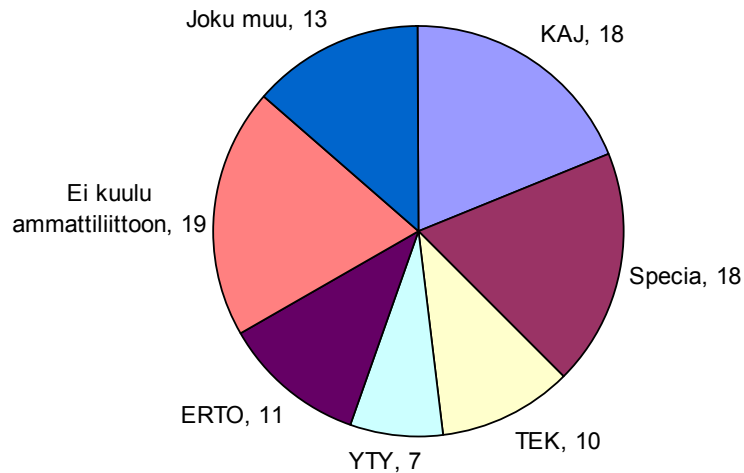
Taulukko 3 Päätehtäväalueet

Päätehtäväalue	Vastaajat (lkm)	Vastaajat (%)
Tekninen kirjoittaminen	59	62,1
Asiantuntijatehtävät	9	9,5
Projektinhallintatehtävät	6	6,3
Linjaesimies	5	5,3
Lokalisointi, internationalisointi	4	4,2
Editointi ja kielenhuolto	1	1,1
Kääntäminen	1	1,1
Multimedian suunnittelu ja toteutus	1	1,1
Tekniset ratkaisut ja työkalut	1	1,1
Joku muu	8	8,4
<i>Yhteensä</i>	<i>95</i>	<i>100,2</i>

Tehtäväalueiden kirjo on siis vähäisempi kuin nimikkeiden määrä, kuten voitiin olettaa. Verrattaessa ammattinimikkeitä ja päätehtäväalueita, voitiin huomata, että suurin osa teknisen kirjoittamisen päätehtäväalueeseen nimenneistä ilmoitti myös ammattinimikkeeseen tekninen kirjoittaja tai Technical Writer. Asiantuntijatehtävissä toimivilla hajonta oli suurta: Senior Technical Writer/Vice Department Manager, Specialist, Concept Owner/Instructional Designer, Quality Manager, Consultant/Team Leader, Lead Information Designer, Quality & Usability Engineer, Resource Manager, ja Concept Owner.

Projektinhallintatehtävissä toimi sekä suomen että englanninkielisillä tittleillä projektipäälliköitä sekä projekti- ja lokalisointikoordinaattoreita. Linjaesimiesten nimikkeitä olivat: Senior Manager, Documentation Manager, dokumentointipäällikkö, ja Team Leader. Lokalisoinnin ja internationalisoinnin ilmoittivat päätehtäväalaksi Senior Localisation Coordinator; Project Manager, internationalisation; Documentation Specialist; sekä Publishing Coordination Assistant.

Suurin osa vastaajista (77 kpl, 80,2 %) kuului johonkin ammattiliittoon. Ammattiliittojakauma on esitetty alla olevassa diagrammissa.

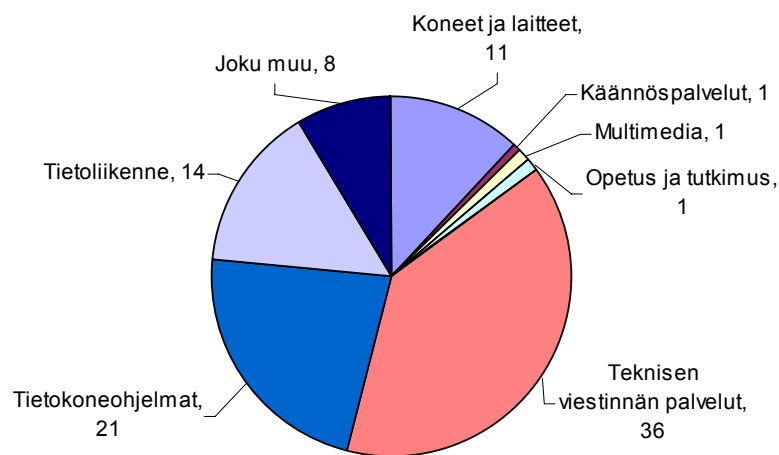

Kuvio 3. Vastaajien ammattiliittojakauma

Ammattiliitoista mainittiin monivalinnassa ehdolla olleiden lisäksi Suomen Ekonomiliitto-SEFE ry (SEFE), Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Toimihenkilöunioni, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK, AKAVA ry, Yleinen työttömyyskassa YTK, Luonnontieteiden akateemisten liitto LAL, Ympäristöasiantuntijoiden keskusliitto YKL ry sekä Insinööriliitto. Vastaajista 19 henkilöä (19,8 %) ei kuulu mihinkään ammattiliittoon. Ammattiliittoon kuulumattomuus oli yllättävän yleistä alalla pitkään toimineiden teknisten viestijöiden parissa. Työkokemusvuosien keskiarvo ammattiliittoon kuulumattomien parissa oli 7,15 vuotta ja mediaani oli 8 vuotta.

Vastaajista 93 vastasi kysymykseen 12 *Mikä on työnantajasi toimiala (jos useita, valitse oman organisaatiosi tuote)?* Teknisen viestinnän palvelut valitsi 36 vastaajaa (38,7 %), tietokoneohjelmat 21 vastaajaa (22,6 %), tietoliikenteen 14 vastaajaa (15,1 %) ja koneet ja laitteet 11 vastaajaa

(11,8 %). Rahoitus- tai vakuutuslalla ei ollut yhtään vastaajista. 'Joku muu' -vaihtoehdon oli valinnut 8 vastaajaa (8,6 %). Yksi 'Joku muu' -vaihtoehdon valinneista mainitsi tosin toimialaksi telekommunikaation, sekä yksi käännös- ja teknisen viestinnän palvelut, joten nähtävästi vaihtoehdot eivät olleet joko tarpeeksi joustavat tai tarkat. Toimialajakauma on esitetty seuraavassa diagrammissa.

Kuvio 4. Toimialajakauma

Selkeästi siis suurin osa vastaajista toimii teknisen viestinnän palveluyrityksissä. Lähes yhtä suuren osan muodostavat tietoliikenne- ja ohjelmistoalalla toimijat.

5.2 Teknisen viestijän asema

Kysymykseen 13 *Millaiseksi koet asemasi verrattuna muihin samassa organisaatiossa toimiviin ammatinharjoittajiin (ei teknisen viestinnän työtä*

tekeviin)? vastasi 92 informanttia. Yhtä arvostetuksi ja vähemmän arvostetuksi koki itsensä lähes yhtä monta vastaajaa, yhtä arvostetuksi 47 kpl (51,1 %) ja vähemmän arvostetuksi 41 (44,6 %). Enemmän arvostetuksi koki itsensä vain neljä vastaajaa (4,3 %). Kysymyksen avoimessa osiossa mainittiin seuraavat syyt sille, että vastaaja kokee itsensä yhtä arvostetuksi kuin muut työyhteisössä toimivat henkilöt:

- koko firma tekee teknistä viestintää
- pieni yritys
- esimieskin dokumentoijataustalla
- dokumentointi ei yksinkertaisesti hoidu insinööreiltä
- asiakas arvostaa dokumentointia
- työyhteisössä ihmisiä arvostetaan heidän itsensä vuoksi, ei ammattinsa

Sitä, että vastaaja kokee olevansa vähemmän arvostettu kuin muut perusteltiin seuraavasti:

- tekninen kirjoittaminen mielletään puhtaaksikirjoittamiseksi
- oikeastaan ihmisenä arvostetaan yhtä paljon, mutta työtä ei pidetä yhtä tärkeänä
- "kaikkihan osaavat englantia"
- dokumentaatiota ei arvosteta, eikä siis myöskään sen tekijöitä
- ilmenee siinä, että palkkaus on huonompi
- dokumentoijat ulkoistetaan herkästi
- humanistinen miesvaltaisella, teknisellä alalla
- kukaan ei oikeastaan tiedä mitä dokumentoijat tekee
- tietoa ei luovuteta vapaaehtoisesti, vaan sitä pitää lypsää
- dokumentoinnin arvoa ei ymmärretä

Enemmän arvostettua asemaa perusteltiin mm. sillä, että työnantajan toimiala on tekninen viestintä, joka tuo rahan taloon.

Vaikuttaisi siltä, että arvostuksen arvioimiseen positiiviseksi tai negatiiviseksi vaikuttaa pitkälti se, miten omassa työorganisaatiossa

suhtaudutaan työntekijöihin. Toisaalta, ison osan negatiivisista mielikuvista tuotti se, että alan ulkopuolelta arvostusta ei koeta tulevan. Samaan ongelmaan tartuttiin myös seuraavan kysymyksen kohdalla.

Kysymykseen 14 *Millaiseksi koet teknisen viestinnän ammattien aseman yleensä suomalaisessa yhteiskunnassa?* vastattiin melko yksimielisesti. Yleisesti lähes kaikki vastaajat ovat sitä mieltä, että ala on huonosti tunnettu, jopa näkymätön. Heidän mukaansa teknistä viestintää pidetään itsestäänselvyytenä ja kommentoidaan vain jos joku on huonosti hoidettu. Koettiin myös, että ala on huonosti palkattu. Alla muutamia esimerkkejä vastaajien avoimessa vastausosiossa esitetyistä, pääosin negatiivisista mielipiteistä.

Ammatti kärsii edelleen kurjien manuaalien aiheuttamasta huonosta maineesta, ja sitä kautta myös ihmisten haluttomuudesta ylipäänsä käyttää dokumentaatiota. Asiakkaiden kanssa työskennellessä vastaan tulee vaihtelevia asenteita: toiset arvostavat hyvää dokumentaatiota ja katsovat sen olevan tärkeä osa toimivaa tuotetta jonka haluavat toimittaa asiakkaalleen. Toisille dokumentaatio on välttämätön paha, jota kukaan ei edes lue, näille ihmisille on kunnia-asia suoritua asioista vilkaisemattakaan manuaalia, vaikka se käytännössä tarkoittaisi ajan hukkaamista ja ylimääräistä vaivaa. (V-28)

Tuntuu siltä, että aika suuri osa alalla työskentelevistä on edelleen tyypillisen vaatimattomia, kilttejä ja huonolla itsetunnolla varustettuja humanisteja, hiljaisia puurtajia, jotka vähättelevät omaa osaamistaan. Arvostusta ei odoteta eikä sitä kyllä osata vaatiakaan. Ammattiylpeys ja innostus itsensä kehittämiseen puuttuu monilta. Tämä voi johtua myös siitä, että ala on niin nuori, moni ajautuu näihin töihin puolivahingossa. (V-48)

Yleisesti ottaen alana aika tuntematon. Aina, kun joku kysyy työstäni, joudun selittämään monisanaisesti, mitä teen. (V-91)

Yhteiskunnallisesti aika tuntematon ala. Asiakkaat yleensä osaavat arvostaa työtämme, koska dokumentaatio on olennainen osa heidän tuotteitaan. Palkkaus kuitenkin jää selvästi jälkeen muiden teknisten asiantuntijatehtävien vastaavasta. (V-95)

Muutamia positiivisiakin mielipiteitä kuitenkin löytyi:

Yleensä ottaen [ammattien asema on] erittäin hyvä. Jos katsotaan asiaa pelkästään taloudellisesta näkökulmasta, niin teknisen viestinnän alan työt ovat hyvin palkattuja verrattuna useimpiin muihin työtehtäviin, joita tällä koulutuksella voi tehdä (esim. opettajat). (V-18)

Keskimääräisesti arvostettu siisti sisätyö. Kuuluu yleensä ylempiin toimihenkilöihin. Kirjallisuuden kääntäjät (usein free-lancerit) ovat kateellisia teknisille kääntäjille ja teknisille kirjoittajille, koska näiden duuni on vakituisempaa ja paremmin palkattua. (V-21)

Mielestäni ylipäänsä tajunta siitä, että meitä on olemassa, on hienosti kehittynyt. Silloin kun aloitin 95, oli tämä melko tuntematon suuruus ja nyt on peräti teknisen viestinnän koulutus-ohjelmakin. Tosin yksi isosedistäni oli toiminut teknisenä kirjoittajana jo joskus 60-luvulla :), joten ihan uudesta alasta ei ole kyse tietenkään. (V-34)

5.3 Ammatti-identiteetti ja professionalismismi

Kysymykseen numero 15 *Koetko olevasi teknisen viestinnän ammattilainen? Miksi tai mikset?* vastasi 93 informanttia. Heistä 80 vastasi *kyllä*, ja vain viisi *ei*. Muut vastaajat antoivat ”kyllä ja ei” - vastauksia. Suuri osa teknisistä viestijöistä identifioituu siis teknisen viestinnän ammattilaisiksi. Koulutuksella ei vaikuttaisi olevan merkitystä ammattilaisuuden kanssa, sillä kyllä-vastanneista vain 38 vastaajaa on opiskellut teknistä viestintää ainakin jonkin verran. Suurin osa ei-vastanneista, neljä vastaajaa, on opiskellut alaa. Näin pienestä ei-vastauksen antaneista ei kuitenkaan voi tehdä johtopäätöstä, että koulutuksella olisi negatiivinen vaikutus teknisen viestinnän ammattilaiseksi itsensä tuntemiseen. Tosin eräs alaa opiskelleista vastaajista toteaa: *”tieto lisää tuskaa”; tekninen viestintä on äärettömän monipuolinen ja haastava ala, ja aina tuntuu että ei tiedä/osaa tarpeeksi*”. Siinä mielessä voitaisiin olettaa, että koulutuksen myötä teknisellä viestijällä on ehkä kovemmat odotukset oman ammattitaidon kehittämisestä.

Kysymykseen 16 *Koetko tekeväsi arvokasta työtä?* vastasi 94 informanttia. Heistä suurin osa, 76 (80,9 %) informanttia koki tekevänsä

arvokasta työtä. 18 vastaajaa (19,1 %) koki, että heidän työnsä ei ole arvokasta.

Kyllä-vastajat kommentoivat mm. seuraavasti:

Eihän tässä maailmaa pelasteta, mutta arvokasta siinä mielessä, että siitä keskimäärin maksetaan hyvin. (V-6)

Mielestäni kaikki työ on arvokasta. Jos joku tarvitsee työpanostani ja on siitä valmis maksamaan, se riittää minulle. En kaipaa sen ylevämpää merkitystä työlleni. (V-27)

Dokumentaatio on selkeästi tärkeä osa tuotetta. (Maailmanlaajuisella mittakaavalla työ nyt ei varmastikaan ole hirmuisen tärkeää, kukaan ei kuolisi, vaikka dokumenttejäni ei olisi. Mutta itse tuotteen käyttämisessä ne ovat arvokas osa.) (V-34)

Arvokasta siinä mielessä, että monimutkaisia tuotteita ei voi käyttää (ainakaan tehokkaasti) ilman ohjeistusta. Palkassani ei työn arvostus kylläkään näy. (V-63)

Teen ja koostan käyttöönotto ja huolto-manuaaleja (sic) laitteisiin, jotka maksavat satoja tuhansia euroja ja joiden toimiminen on erityisen tärkeää. 45 000 kg:n pyörivät massat eivät ole lastenleikkiä. (V-80)

Hyvin tehty ohjeistus on rahan arvoinen nopeuttaessaan loppuasiakkaan työtä ja ehkäistessään väriä kustannuksia aiheuttavia käyttötapoja sekä turvallisuustekijä ohjatessaan turvallisiin työmenetelmiin. (V-88)

Työn arvokkaana pitämiseen vaikuttavia tekijöitä olivat siis mm. palkkaus ja tuotteen tai laitteen käytettävyyteen ja turvallisuuteen vaikuttaminen.

Ei-vastajat puolestaan perustelivat mielipidettään mm. seuraavasti:

Työtä ei arvosteta ja palkka on huono. (V-11)

Dokumentointi on aina toissijainen funktio tuotekehityksessä. Tämä valitettavasti näkyy lähes päivittäin asioiden priorisoinnissa ja joutuu käyttämään paljon energiaa omien näkökulmiensa ja tarpeidensa perustelemiseen. Tunnettu faktahan on että "ei kukaan niitä dokumentteja kuitenkaan lue" ;-) (V-18)

Not really. I do my work with dignity and to the best of my ability, but I don't delude myself into thinking that I'm saving lives here, and while I try, within the constraints, sometimes I doubt whether I'm even improving customer satisfaction. There is very little opportunity for independent work or development/innovation, and very little access to end-users in my particular area at the moment. (V-20)

Palkka on huono, alaa ei arvosteta. Usein asiakkaat kysyvät minulta miksi teen tätä työtä, onko se oikeasti kivaa. Epäuskoinen suhtautuminen työn arvokkuuteen on tätä kautta tarttunut myös minuun. (V-32)

Palkkausta pidettiin siis myös vähäisen arvokkuuden mittarina. Koettiin myös, että työ on suurelta osin turhaa, sillä käyttäjä ei tarvitse lopputuotetta eli dokumentaatiota. Uskoisin, että tähän vaikuttaa aika paljon se, millä alalla vastaaja työskentelee. Jos dokumentoitava tuote on yksinkertainen ja tuttu, myös dokumentaation tekijä voi turhautua. Toisaalta, jos laite on monimutkainen, kallis tai vaarallinen, dokumentaation tekijä kokee tekevänsä jotain hyödyllistä. Uskoisin, että tärkeää on myös ymmärtää kenelle dokumentaatiota tehdään. Esimerkiksi toimialakseen koneet ja laitteet valinneet vastaajat tunsivat lähes kaikki tekevänsä mielekästä työtä. Suurin osa ei-vastauksen valinneista puolestaan työskenteli teknisen viestinnän palveluita tuottavassa yrityksessä. Vaikuttaisi siis siltä, että jos tekninen viestijä kuuluu suoraan osana tuotekehitysorganisaatiota, hän todennäköisemmin tuntee tekevänsä arvokasta työtä. Luonnollisesti nämä yleistyksiset eivät ole kovinkaan kattavia, sillä vain 18 vastaajaa koki, että he eivät tee arvokasta työtä. Vastaajista myös suurin osa työskentelee teknisen viestinnän palveluiden alalla, joten on lienee luonnollista, että myös arvostukseen tyytymättömiä on alalla eniten.

Kysymykseen 17 *Onko tekninen viestintä mielestäsi asiantuntija-ammatti, johon vaaditaan erityistä koulutusta? Miksi/miksei?* vastasi myös 94 informanttia. Heistä 82 (87,2 %) vastasi *kyllä* ja 12 (12,7 %) *ei*. Kyllä-vastausten joukossa oli sekä niitä, joiden mielestä yliopistotasoinen koulutus on tärkeää, sekä niitä, joiden mielestä lyhyemmälläkin kursseilla voi saada tarvittavan pätevyyden.

Alan "standardit" ja käytännöt vaativat omanlaisensa koulutuksen ja kokemuksen, kuten tekniikka ja kielet. Etenkin näiden yhdistelmästä tuntuu olevan pulaa, joten siinä mielessä koulutusta vaaditaan, eikä

kuka tahansa tai mistä koulutus pohjasta tahansa voi tätä työtä tehdä. (V-2)

Yes. This might seem contradictory from someone without a technical writer's training, but, although I still feel that learning by doing is the best way, there are certain prerequisites needed, including an excellent grasp of the language and communication skills, information design, and usability. The tools are always changing and can be learned (provided you have some concept of html/xml structure). (V-20)

Tekninen kirjoittaminen on mahdollista oppia myös kantapään kautta, mutta se on hidasta ja asiakkaat kärsivät virheistä. Asiantunteva koulutus tuottaa parempilaatuisia kirjoittajia. T.kirjoittajan kuuluu olla nimenomaan dokumentoinnin asiantuntija, mutta koulutuksen tulisi tarjota myös perustiedot yleisimmistä teknisistä asioista (SW-kehitys, elektroniikkateollisuus, prosessiteollisuus, varoitusten kirjoittaminen, yms). Varsinaista tuotetietoutta ei kuitenkaan voida opettaa muualla kuin kussakin firmassa, joka palkkaa teknisen kirjoittajan. (V-21)

Kyllä; koulutusta tarvitaan tuomaan juuri käyttäjälähtöistä ajattelua, jotta maailmassa olisi hieman vähemmän huonoja ja käyttökelvottomia ohjeita. Pelkkä kieliammatillaisuus ei mielestäni riitä. (V-76)

Vähintäänkin lyhyt perehdytysjakso on tarpeellinen kaikille uusille teknisille viestijöille. Varsinainen ammatillinen koulutus ei välttämättä ole tarpeen. (V-92)

Ei-vastauksen antaneista suuri osa oli sitä mieltä, että teknisen viestinnän periaatteet oppii parhaiten työelämässä.

Ei asiantuntija-ammatti, työtehtävät eivät ole kovin kummoisia kuin substanssiosaamisen puolesta. Teknisen viestinnän oppii kuka tahansa jolla on mielenkiintoa tylsiin rutiineihin ja prosesseihin. (V-24)

Työn luonne riippuu niin suuresti yrityksestä ja työtehtävistä, että sitä on vaikea opettaa mitenkään yleispätevästi. Tässä työssä menestyminen ei ole sinänsä kiinni koulutuksesta, vaan henkilökohtaiset ominaisuudet (esim. huolellisuus, kokonaisuuksien ymmärtäminen, kiinnostus tekniikkaa kohtaan ja sosiaaliset taidot) ovat yhtä tärkeitä kuin esim. hyvä kirjoitus- ja kielitaito. Tietenkin teknisen kirjoittamisen perusasioiden ja työkalujen hallinta auttavat etenkin alalle tullessa, mutta nekin ovat opittavissa työn kautta. (V-29)

Ehkä reagoin kysymykseen väärin; mutta minusta tekninen viestintä sisältää monia ammatteja, joissa voi pärjätä monenlaisella koulutuksella. Siis yhtä yhdenmukaista koulutusta ei mielestäni tarvita. Tiedyt osaamiset helpottavat kyllä ammatissa toimimista, mutta mielestäni niiden opetus esim. yliopistotasolla ei tee siitä tiedettä. (V-56)

Ei välttämättä, koska tämän työn oppii vain tekemällä. Toki koulutuksesta on hyötyä, mutta kunkin aihealueen asiat oppii vain tekemisen kautta. (V-81)

Yhtä lukuun ottamatta ei-vastauksen antaneilla ei itsellään ole teknisen viestinnän koulutusta. Suurin osa vastaajista on siis sitä mieltä, että teknisen viestinnän koulutus kannattaa.

Kysyttäessä vastaajan omasta asiantuntijuudesta (kysymys 18 *Koetko olevasi asiantuntija?*) yllättävää kyllä, vastaajien mielipiteet eivät seuranneet juurikaan kysymyksen 17 jakaumaa. Kysymykseen 18 vastasi 95 henkilöä, joista 91 (95,8 %) koki olevansa asiantuntijoita ja vain 4 (4,2 %) ei. Vaikuttaisi siis siltä, että edellisen kysymyksen asiantuntijuusosio jäi vastaajilta huomioimatta ja he keskittyivät pitkälti pohtimaan koulutuksen merkitystä teknisen viestinnän alalla.

Kyllä-vastauksen perusteluiksi esitettiin mm. seuraavat, varsin kattavat kommentit:

- *Informaation käsittelytaidot: tiedon hakeminen ja analysointi, paketoiminen ja jakelu*
 - *Kielellinen osaaminen: kielitaito ja viestinnän taidot - sekä puhuminen että kirjoittaminen*
 - *Psykologinen osaaminen: esim. ihmistuntemus*
 - *Sosiaalinen osaaminen: tiimityötaidot, neuvottelutaidot, johtamistaidot jne*
 - *Tiedot käyttäjistä ja käyttötilanteista: käytettävyyssosaaminen, teknisten alojen käyttötilanteiden tunteminen (esim. mitä kuuluu asentajan työhön eri aloilla)*
 - *Informaation paketoimiseen liittyvät tiedot ja taidot: rakenteisen ja perinteisen informaation periaatteet, formaatit, mediat, työkalut*
 - *Asiakas- ja tuotetuntemus: Asiakkaiden toiminnan ja heidän toiminta-alueensa tunteminen, teknologioiden, toimintaympäristöjen ja tuotteiden tunteminen*
 - *Talousasiat: Miten pystyn tarjoamaan asiakkaalle samaa laatua halvemmalla? Miten toimintaa kannattaisi kehittää, jotta tuottavuus paranisi?*
 - *Laatuosaaminen: Miten rakennetaan poikkeuksellisen hyvää laatujärjestelmä? Miten huolehditaan siitä että se kehittyy?*
 - *Asenen, sitoutuminen: olen asiantuntija, en vain töissä täällä.*
 - *Tyyli toimia: Olen kiinnostunut asioista ja haluan vaikuttaa niihin. En pelkää tarttua vieraaseenkaan asiaan. Kehittävä ote.*
- Varmasti löytyisi vielä muutakin, nyt vain alkaa aika loppua :-)* (V-36)

Olen asiantuntija, koska tunnen alan paremmin kuin muut. Asiantuntijan erottaa ehkä parhaiten siitä, että hän pystyy päättämään asioita nopeammin kuin tavallinen alalla työskentelevä, ja pystyy konsultoimaan ja ajattelemaan asioita vähemmällä tiedoilla. (V-75)

Asiantuntijuuteni koostuu kielellisestä osaamisesta sekä dokumentointityökalujen hallinnasta, jonkin verran myös teknisestä tietämyksestä. (V-92)

Asiantuntijuuden koettiin siis koostuvat monista eri osa-alueista, tosin tärkeimpänä monet pitivät mm. kielitaitoa ja kirjoitus- ja viestintätaitoja. Asiantuntijuuden koettiin myös kehittyvän kokemuksen myötä.

Ei-vastaajista löytyi sekä kokemuksen puutetta, että alaan pettyneitä:

Kokemuksen puute ja toistaiseksi suhteellisen yksipuolinen työ eivät ole vielä valmistaneet minusta asiantuntijaa. Toisaalta tiedän enemmän asioista kuin moni ei-kirjoittaja, mutta siltikin pitäisin itseäni vain hieman paremmin alaa tuntevana, en asiantuntijana. (V-2)

En ainakaan teknisen kirjoittamisen alalla. En kyllä koe vieläkään teknisen kirjoittajan hommaa sellaisena, että se oikeuttaisi mihinkään ammattiylpeyteen. (V-13)

Työssäni on paljon rutiinitehtäviä. (V-69)

En ehkä vielä, koska olen työskennellyt alalla vasta sen verran vähän. Olen ehkä kielen asiantuntija, mutta en teknisen viestinnän asiantuntija. Uskon että asiantuntijuuteni kehittyy työvuosien karttuessa. Jos teknisen viestinnän opintoja olisi ollut tarjolla enemmän, asiantuntijuuteni olisi jo nyt kehittynyt enemmän. Tällä hetkellä olen oppinut alasta eniten työtä tekemällä. (V-74)

Asiantuntijuus on siis hyvinkin liukuva käsite, johon vaikuttavat vastaajan omat käsitykset tarvittavasta tieto- ja taitotasosta. Esimerkiksi vastaaja 74, joka on mielestään toiminut alalla vasta vähän aikaa, on toiminut alalla 2,5 vuotta. Hän on opiskellut teknistä viestintää, mutta vain kahden opintoviikon arvoisen kurssin. Vastaaja 19 puolestaan on työskennellyt alalla vasta puoli vuotta, mutta hän kokee silti olevansa asiantuntija, sillä hänellä on teknisen viestinnän koulutus Tampereen yliopiston teknisen viestinnän erikoistumisohjelmasta. Vastaaja 69 kokee, että hän ei ole asiantuntija, koska hänen työnsä sisältää paljon rutiinitehtäviä. Hänellä

on kahdeksan vuoden kokemus alalta, mutta hän ei ole opiskellut sitä. Vaikuttaisi siis siltä, että toisille riittää asiantuntijuudeksi se, että toimii alalla ja hoitaa tehtävänsä, kun taas toiset eivät tunne olevansa asiantuntijoita ennen kuin hallitsevat alan kaikki osa-alueet. Koulutuksesta vaikuttaisi olevan apua, mutta toisaalta aika moni alaa opiskelemattomista kokee myös olevansa asiantuntija.

Kysymys 19 Uskotko tekeväsi pitkän työuran teknisen viestinnän alalla? Voisitko esimerkiksi kuvitella jääväsi eläkkeelle teknisen viestinnän ammattista? käsitteli vastaajien odotuksia uralla pysymisestä. Ehkä-vaihtoehtoon lisääminen oli toisaalta hyvä, sillä se varmasti houkutteli vastaamaan, mutta toisaalta huono, koska se oli helppo valita sen sijaan, että olisi pohtinut tulevaisuuttaan tarkemmin. Avoimeen jatkokysymykseen vastattiin kuitenkin kiitettävästi, joten vaihtoehto lienee kuitenkin toimiva.

Kaikki vastaajat myös vastasivat kysymykseen, joten asiaa on ilmeisesti mietitty aiemminkin. Vastaajista suurin osa (51 kpl, 53,1 %) vastasi Ehkä, seuraavaksi eniten tuli kyllä-vastauksia (29 kpl, 30,2 %) ja ehdottomia ei-vastauksia oli 16 kappaletta (16,7 %).

Kyllä-vastanneiden joukossa oltiin positiivisella mielin:

Haluan tehdä pitkän uran. Haluan nähdä mihin ala kehittyy teollisuudessa ja yliopistojen kursseilla. Haluan ehkä kouluttaa ihmisiä arvostamaan käyttöohjeiden ja speksien kirjoittajia. Haluan oppia ja saada hyvää aikaan omalla asiantuntijuudellani. (V-78)

Työ on haastavaa ja mielenkiintoista, sekä tarjolla on vielä paljon muitakin tehtäviä niiden lisäksi, joissa olen saanut toimia. Alassa on paljon potentiaalia. (V-93)

Myös pragmaattista näkökulmaa esiintyi:

Koska eläköityminen on pian edessä. (V-82)

Tällä hetkellä viihdyn alalla, mutta sitähan ei tiedä miltä tilanne näyttää 10 vuoden kuluttua... (V-85)

Olen yli viisikymmentä ja vasta asiantuntijuuteni alussa, tässä on vielä paljon mielenkiintoista tulossa aina minun eläkkeeseeni saakka. (V-88)

Kyllä-vastaajat olivat siis innostuneita alasta ja halusivat kehittää sekä alaa että itseään.

Ehkä-vastaus oli yleisin, mikä on ymmärrettävää kun on puhe tulevaisuuden ennustamisesta:

Kaikki muukin alan ulkopuolella kiinnostaa. Suurin kysymysmerkki on urakehitys. (V-75)

Maailmassa on monta asiaa, jotka kiinnostaisivat, mutta tällä hetkellä tekninen kirjoittaminen tuntuu sopivan haastavalta ja mielenkiintoiselta. Eli voisin kuvitella tekeväni tätä hommaa vielä monta vuotta eteenpäin. (V-79)

Uskon teknisen viestinnän tulevaisuudessa vakiinnuttavan asemansa selkeästi omana erikoisalanaan ja siten töitä kyllä riittävän osaajille. Eri asia sitten on se, että jaksako samaa duunia tehdä aivan koko loppuikänsä, mutta näillä näkymin uskon viihtyvänä alalla pitkään. (V-83)

Tämä ei ole koskaan ollut minulle kutsumusala. Toivon saavani tehdä työurani aikana vielä muutakin kuin teknistä viestintää, mutta pidän mahdollisena (vaikka en välttämättä omalta kannaltani toivottavana) että teen tällä alalla pitkän työuran. (V-92)

En tiedä. Voi olla, että yleinen arvostuksen puute sekä alhainen palkkataso suhteessa koulutukseen ajavat jossakin vaiheessa vaihtamaan alaa; samoin voi tehdä työtahti tai se, ettei koe tekemistä mielekkääksi. Toki jos kaikki osuisi nappiin, voisin näitä hommia tehdä eläkepäiviin asti. (V-94)

Oikeasti en haluaisi jäädä eläkkeelle tästä työstä. Pikku hiljaa tuntuu siltä, että olisi kivaa tehdä muutakin. Toisaalta tunnen tätä alaa ja olisi paikkoja ja tehtäviä kokematta, jotka ehkä kiinnostaisi (konsultointi esim.) (V-96)

Monet olivat sitä mieltä, että jos alan tilanne jatkuu nykyisen kaltaisena, eikä mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen tällä alalla tarjota, he voivat harkita alan vaihtoa. Jos he kuitenkin pääsevät toteuttamaan ja kehittämään itseään, he voivat hyvinkin viihtyä alalla pitempään.

Ei-vastausten joukosta löytyi mm. muutamia alaan pettyneitä:

Voin kuvitella työskenteleväni alalla max. 10 vuotta, mutta en voi kuvitella jääväni eläkkeelle tästä ammatista. Syynä on se, ettei ala tarjoa tarpeeksi kehitys- ja ylenemismahdollisuuksia jatkoa ajatellen. En usko että tulen kokonaan hylkäämään kieliä, mutta luulen että ne tulevat olemaan enemmän sivuosassa. Toisaalta en myöskään jaksais uskoa että teknisen viestinnän ammatit pysyisivät täällä Suomessa seuraavat 40 vuotta (jolloin jään eläkkeelle), vaan että ne siirtyvät halvempiin maihin muun teknologiatyön mukana. Siinä mielessä en usko että olisi edes mahdollista työskennellä alalla koko elämänsä. (V-74)

Lopetan ylihuomenna ja elämälle kiitos. Menen markkinointiin tai mihin tahansa humanistisempaan hommaan. Tai en tee mitään, mutta tämä riitti tätä laatua. (V-77)

Työ ei vastaa sitä ajatustani millaista hommaa haluaisin/jaksaisin tehdä koko työurani. Todennäköisesti esimerkiksi muutamien vuosien sisällä (kunhan olen saanut enemmän kokemusta) rupean katselemaan jotain toisenlaista paikkaa. (V-87)

Mietin parhaillaan alan vaihtoa koska työtä ei näytä löytyvän pitkistä kokemuksista huolimatta. (V-89)

Alan tulevaisuudesta ei siis ollut ei-vastaajien joukossa kovinkaan ruusuista kuvaa. Myös työn stressaavuuteen ja työmahdollisuuksiin kiinnitettiin huomiota. Alan työkokemuksen kestolla ei ollut havaittavaa yhteyttä uran kesto-odotusten kanssa

Työyhteisö

Työyhteisön jäseneksi koki itsensä 95:stä kysymykseen vastanneesta informantista 86 kappaletta eli 90,5 prosenttia. Ne yhdeksän vastaajaa (9,5 %), jotka eivät kokeneet kuuluvansa työyhteisöön mainitsivat syyksi mm. oman valinnan ja työyhteisössä ainoana kirjoittajana toimimisen, sekä ikä- ja kulttuurierot kollegoihin.

Kysymykseen 21 *Mitä työyhteisö merkitsee sinulle?* vastattiin mm seuraavasti:

Osaavia kollegoja, joiden mielipiteisiin voi luottaa. On mukava tehdä töitä ihmisten kanssa, joilla on samanlainen tausta. Kommunikointi on helppoa, kun kaikki osaavat ilmaista itseään selkeästi :-) (V-10)

On tärkeää tuntea olevansa osa työyhteisöä, koska silloin ymmärtää oman työn merkityksen ja tajuaa, ettei ole yksin asioiden kanssa, joita päivittäisessä työssään pohtii. Tätä kautta jaksaa paremmin ja arvostaa omaa työtään enemmän. (V-17)

Tukea kun sitä tarvitsee, roolia jonka työyhteisö tunnistaa/tunnustaa ja pitää tärkeänä osana yhteisön toimivuutta. (V-28)

Sosiaalinen yhteisö, jossa kaikki ovat tasa-arvoisia, jossa arvostetaan toisia ja toisten tekemää työtä, jossa välitetään toisista ja edistetään yhteistä hyvinvointia. (V-37)

Ammatti-identiteetin vahvistumista. Tukea uusien ideoiden oikeellisuuteen, palautetta tehdyistä töistä. (V-70)

Se on parhaimmillaan voimavara, joka saa tulemaan aamuisin työpaikalle ja joka kantaa vaikeiden paikkojen yli. Pahimmillaan se on rinki, joka lannistaa ja kuristaa luovuuden ja yrittäjyyden. (V-76)

Toisilla oli puolestaan pragmaattisempi näkökulma:

Työyhteisössä meillä on kaikilla sama tavoite - valmistaa toimiva tuote. (V-42)

Mahdollisuutta kehittyä ammatissa ja kehittää alaa yhdessä hyödyntäen eri ihmisten erityisosaamista. (V-45)

Työyhteisö merkitsee siis monille viihtyvyyttä ja henkistä tukea.

Suurin osa vastaajista, 75 %, pitää yhteyttä muihin teknisiin viestijöihin lähinnä STD:n kautta tai ystäväpiiriin kuuluvien kollegoiden kanssa.

Loput 25 % vetosivat mm. ajanpuutteeseen.

Kuulun dokumentoijien yhteisöihin: Society for Technical Documentation (STD) ja Society for Technical Communication (STC). Olen osallistunut STC:n konferensseihin ja STD:n tilaisuuksiin. Lisäksi pidän yhteyttä joihinkin entisiin työkavereihini sähköpostitse ja tapaan heitä muuten. (V-26)

STD:n tapaamiset, alalla olevien ystävien ja tuttujen kanssa seurustelu ja viestittely. (V-41)

Seuraan STD:n tapahtumia ja sähköposteja, osallistun joskus tapahtumiin. Suurin osa opiskelukavereista on tällä alalla, joten muutenkin tulee puhuttua työasioista (V-66)

Aika ei riitä. Vastaavia työtehtäviä tekeviä on Suomessa vähän. Yksityisissä yrityksissä toimivat eivät useinkaan halua jakaa tietämystään. (V-70)

Palaute ja tuki

Kysymykseen 23 *Saatko palautetta työstäsi?* vastasi 94 informanttia, joista 85 vastasi *kyllä* ja yhdeksän *ei*. Avoimeen jatkokysymykseen *Jos saat, millaista? Jos et, millaista haluaisit ja keneltä?* vastattiin mm. seuraavasti:

Siitä miten projekti meni (aikataulut, lopputulos, asiakkaan tyytyväisyys/tyytymättömyys). Haluaisin enemmän palautetta siitä minkälaiseksi loppukäyttäjä dokumentin kokee, lukeeko hän sitä ylipäätään. (V-8)

Sekä kielteistä että myönteistä. Parasta palautetta on käytettävyydesteistä saatava palaute, koska se tulee oikealta käyttäjäryhmältä. Kielteistä palautetta tulee usein työyhteisön jäseniltä, joiden tarpeita dokumentaatio ei täytä (vaikka sen ei yleensä edes pitäisi niitä täyttää). Esimerkiksi laadunvarmistus- ja tukiyksikkö toivovat välillä teknisempää dokumentaatiota kuin loppukäyttäjät. (V-26)

Lähinnä manuaalissa olevista puutteista ja korjattavista asioista. Toivoisin saavani enemmän suoraa palautetta käyttäjiltä ja toisaalta joskus myös positiivista palautetta kaikista parannuksista, joita ohjeisiini teen. (V-35)

Tavallisesti palaute muodostuu negatiivisista kommentteista, joissa huomautetaan dokumentaatiosta puuttuvista asioista. Tämä ei ole kuitenkaan henkilökohtaista palautetta. Henkilökohtainen palaute on tavallisesti hyvää. Jopa se, että kirjoittajia konsultoidaan, on palautetta - heidän työtään arvostetaan. (V-42)

Palautetta tulee valitettavan vähän. Kaikki palaute on aina tervetullutta - usein tuntuu, että oma työ on niin huomaamatonta ettei sitä kukaan edes älyä kommentoida. Toisaalta, jos ei tule haukkujakaan, niin on ilmeisesti hoitanut hommansa suhteellisen hyvin. Arvokkain palaute tulisi loppukäyttäjältä. (V-65)

Haluaisin enemmän palautetta asiakkaalta ja loppukäyttäjältä (sic). Myös kollegojen palaute olisi kehittävä, sillä asiat voi aina tehdä eri tavalla ja paremmin. (V-86)

Huolimatta siitä, oliko vastaaja vastannut monivalintaosioon *kyllä* tai *ei*, avoimissa vastauksissa toivottiin yleisesti enemmän palautetta. Erityisesti palautetta toivottiin loppukäyttäjältä, sillä sen avulla dokumentaatiota voitaisiin parhaiten kehittää. Eniten palautetta saadaan projektin päätyttyä esimieheltä tai asiakkaalta, mutta silloin palautteen sisältö on yleensä joko että työhön oltiin tyytyväisiä tai sitten ei, kun taas vastaajat halusivat spesifimpää palautetta esimerkiksi tekemistään dokumentaatoratkaisuista.

Kysymyksessä 24 kysyttiin saako vastaaja tarpeeksi tukea esimieheltään. Informanteista tähän kysymykseen vastasi 91 kappaletta ja heistä 68,1 prosenttia (62 kpl) vastasi *kyllä*. Loput 31,8 prosenttia (29 kpl) jäivät ilman tukea. Tähän kysymykseen olisi ehkä myös ollut aiheellista lisätä avoin vastauskenttä, sillä esimiehen tuki on varmasti eräs tärkeimmistä työviihtyvyyteen liittyvistä seikoista ja erittäin olennainen tekijä työyhteisöön kuulumisen tunteen saavuttamisessa.

Ammatillinen kehittyminen

Kysymykseen 25 *Miten kehität ammattitaitoasi? (Opiskeletko, luetko oppaita vapaa-aikana tms.?)* vastattiin mm. seuraavasti:

Osallistun mahdollisuuksien mukaan koulutuksiin ja seminaareihin. Jonkin verran luen alan kirjallisuutta ja esim. seuraan alan sähköpostilistojen keskusteluja. Viime aikoina tosin vähemmän, mutta joskus kyllä, riippuen työtilanteesta ja kiireestä. (V-18)

Opin paljon tekemällä. Iltalukemisena on melkein aina jotain alan kirjallisuutta. Joskus käyn jonkun kurssin esim. avoimessa korkeakoulussa tms, jos koen saavani sieltä riittävän hyvän kokonaisnäkömyksen jotain tiettyä asiaa varten. Kaivan paljon tietoa

(toisten näkemyksiä ja mielipiteitä) webistä, myös keskusteluryhmistä. (V-36)

Aika vähän tulee panostettua tähän, täytyy myöntää. Lähinnä se on uusien työkalujen käytön opettelua. STD:n syysseminaareissa olen yleensä käynyt kuulemassa alan uusimmista aiheista. (V-90)

Suuri osa vastaajista sanoi kehittävänsä ammattitaitoansa jollain tapaa, lähinnä itseopiskelun muodossa, esimerkiksi tutkimalla muiden laitteiden käyttöohjeita ja lukemalla alan kirjallisuutta tai lehtiä. Monet myös pitivät STD:n syysseminaaria tärkeänä koulutusfoorumina, mutta eräs vastaajista toivoi myös lisää STD:n koulutuksia. Vastaajat tuntuvat pitävän työssä tapahtuvaa oppimista tarpeeksi hyvänä panostuksena ammattitaidon kehittämiseen. Muutama kommentoi myös sitä, että vapaa-aika on vapaa-aikaa, eikä sitä käytetä työasioihin. Muutenkin kehittämismahdollisuuksia toivottiin työnantajalta, jotta ne voitaisiin hoitaa työajalla. Tämä kävi ilmi myös seuraavasta kysymyksestä.

Koulutuksen tarpeesta kysyttäessä vastaukset jakaantuivat tasaisesti. (Kysymys 26 *Pystytkö hankkimaan haluamaasi koulutusta? Jos et, mitä toivoisit asialle tehtävän ja kenen toimesta?*) Työpaikalta sai tarpeeksi koulutusta 39 vastaajaa (42,9 %), työpaikka tuki jollain tavalla 30 vastaajan itsenäistä kouluttautumista (33,0 %) ja lisää koulutusta kaipaisi 22 vastaajaa (24,2 %). Paitsi työnantajilta, panostusta asiaan toivottiin myös koulutusyrityksiltä ja koulutuslaitoksilta, sillä niillä työnantajayrityksillä, jotka haluaisivat tarjota lisäkoulutusta henkilökunnalleen, on vaikeuksia löytää sopivia kursseja ja kouluttajia.

Ammattikorkeakoulut voisivat järjestää 2-3 kk kestäviä iltakursseja, joilla perehdyttiin (sic) jonkin tietyn teknisen alan peruskäsitteisiin. Kirjoittajien tarvitsee ymmärtää nimenomaan käsitteistöä, jotta he voivat kommunikoida tehokkaasti esim. R&D:n kanssa ja pystyvät hankkimaan syvällisempää tietoa itsenäisesti. (V-21)

Alihankkijayritykset (ainakin meidän) on nihkeä investoimaan työntekijöiden koulutukseen, osittain (väitetyn) resurssien pulan vuoksi, osittain varmastikin siksi että vaihtuvuus on suhteellisen suurta. (V-27)

Toivoisin työpaikalta lisää tekniikka- ja tuotekoulutusta. (V-63)

Tähän oli vähän vaikea valita vastausta valikosta, mutta vastasin en, koska tähän asti ja omalla kohdallani koulutus on ollut enemmän tai vähemmän "siperia opettaa" -tyylistä, eli olen oppinut paljon tekemällä ja kantapään kautta. Toivoisin enemmän työnantajan järjestämää (ostamaa) täsmäkoulutusta työajalla ja/tai mahdollisuutta käyttää jokin osa työajasta itsenäiseen opiskeluun. (V-95)

Yleisesti lisäkoulutuksen esteenä nähtiin työnantajan tai asiakkaan haluttomuus maksaa koulutuksesta.

6 Päätelmät

Tutkielmani tarkoitus oli selvittää millainen suomalaisten teknisten viestijöiden ammatti-identiteetti on ja minkälaisista osa-alueista se koostuu. Halusin selvittää kokevatko tekniset viestijät ammattinsa ns. professioksi ja kuinka korkealle he arvostavat ammattiaan. Pitävätkö he itseään ylikoulutettuina puhtaaksikirjoittajina vai rautaisina viestintäalan ammattilaisina? Lisäksi halusin selvittää tarkemmin millainen on taustaltaan se joukko suomalaisista teknisistä viestijöistä, jotka identifioituvat juuri teknisen viestinnän ammattilaisiksi, eivätkä esimerkiksi insinööreiksi. Onko heillä teknisen viestinnän koulutusta vai ovatko he ajautuneet alalle sattuman kautta?

Tutkimuksen teoreettisina lähtökohtina toimivat identiteetin, ammatti-identiteetin ja professionaalisuuden käsitteet, joista keskityin ammatti-identiteetin ja teknisen viestinnän professiostatukseen. Käsitteenä ammatti-identiteetti on niin laaja, että on varmaankin mahdotonta kartoittaa minkään ammattiryhmän ammatti-identiteettiä täysin tyhjentävästi. Mielestäni onnistuin kuitenkin hahmottamaan jonkinlaisia linjauksia suomalaisten teknisten viestijöiden mielipiteistä omasta ammatistaan, ammattitaidostaan ja asiantuntijuudestaan.

Tässä luvussa teen yhteenvedon tutkimukseni tuloksista ja arvioin onnistumistani yleisesti.

Lähdin siitä perusoletuksesta, että suomalaiset tekniset viestijät ovat nuoria humanistinaisia, joilla on suhteellisen lyhyt työkokemus alalta. Suurin osa vastaajista olikin alle 40-vuotiaita naisia, joiden koulutustausta on humanistisilla aloilla, lähinnä kielissä. Työkokemuksen kesto oli kuitenkin monien kohdalla yllättävän pitkä, jollekin vastaajista oli kertynyt

jopa 30 vuoden kokemus alalta. Teknisen viestinnän ala, vaikka onkin suhteellisen nuori, on kuitenkin koko ajan kypsymässä.

Teknisten viestijöiden asema työpaikoilla on suhteellisen hyvä, yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että heitä arvostetaan työpaikalla ainakin yhtä paljon kuin muita työntekijöitä. Huomattavaa on kuitenkin mielipiteiden jakautuminen niin, että noin 45 % vastaajista koki asemansa huonommaksi muihin työntekijöihin nähden. Arvostuksen tunnetta vaikuttavat lisäävän mm. työskenteleminen teknisen viestinnän alan yrityksessä tuotekehitysorganisaation sijaan. Työpaikan yleinen ilmapiiri vaikuttaa myös huomattavasti. Jos esimies tai työnantaja ymmärtää mitä tekninen viestijä tekee, työntekijä tuntee olonsa varmemmaksi ja arvostetummaksi.

Oman alan ulkopuolelta arvostusta ei kuitenkaan tunnu tulevan. Monet vastaajista olivat sitä mieltä, että alalla ei oikeastaan ole minkäänlaista asemaa yhteiskunnassa, sillä sitä ei lainkaan tunneta alan ulkopuolella. Monet alalla pitkään toimineet olivat kuitenkin sitä mieltä, että alan arvostus ja tunnettuus on parantunut viimeisten noin kymmenen vuoden aikana. Alan tuntemattomuuden syynä pidettiin mm. sitä, että tekniset viestijät ovat ”kilttejä humanisteja”, jotka eivät osaa pitää meteliä itsestään ja vaatia huomiota. Ala sekoitetaankin usein käännösalaan, mikä on koulutustaustan huomioon ottaen varsin ymmärrettävää. Teknisen viestinnän alan palkkausta pidetään yleisesti parempana kuin muiden humanististen kielialojen kuten kääntämisen, mutta toisaalta huonompana kuin muiden teknisten alojen. Alan sijainti humanistisen ja teknisen kentän rajapinnassa aiheuttaaakin ongelmia sen hahmottamisessa ulkopuolelta.

Suurin osa vastanneista tuntee itsensä teknisen viestinnän alan ammattilaisiksi. Suurin osa heistä kokee tekevänsä arvokasta, vaikkakin usein näkymätöntä tai huomaamatonta työtä. Vaikuttaisi siis, että alan

sisällä ei sittenkään ole eräänlaista altavastajaan identiteettiä, joka söisi alan sisäistä arvostusta, kuten aiemmin pelkäsin. Yleisesti ottaen vastaajat olivat sitä mieltä, että työn oppii parhaiten tekemällä, mutta koulutuksen osuutta ei silti väheksytty. Monet arvioivat, että koulutuksen avulla alalle sisään pääseminen helpottuu ja nopeutuu, kun ei tarvitse keksiä pyörää uudelleen. Vastaajista suurin osa kokikin olevansa asiantuntijoita omalla alallaan. Monen mielestä se, että he selviävät päivittäisistä tehtävistään osoittaa sen, että heillä on teknisen viestinnän asiantuntijoilta vaadittavaa monipuolista osaamista. Vaikka vaikuttaisi siltä, että koulutuksesta on hyötyä alalle pääsemisessä, on mahdotonta tarkalleen mitata missä vaiheessa teknisten viestijöiden ammatti-identiteetti alkaa muodostua ja miten koulutus vaikuttaa siihen. Tässä olisikin aihetta jatkotutkimukselle, jossa tarkkailtaisiin samoja teknisen viestinnän opiskelijoita ensin opiskeluaikana ja heidän siirryttyään työelämään. Näin voitaisiin tutkia myös koulutuksen vaikutusta asiantuntijuuteen: missä vaiheessa tekninen viestijä lakkaa olemasta alan opiskelija ja kokee olevansa asiantuntija.

Suomalaisen teknisen viestinnän alan professiostatuksen kehittyminen on todellakin vasta lapsenkengissään. Ammatin status koetaan suhteellisen huonoksi yhteiskunnallisella tasolla, vaikka sisäisesti arvostus onkin vahva. Professiostatuksen tilasta kertoo myös se, että vain noin kolmannes vastaajista oli sitä mieltä, että haluaisivat jatkaa tällä alalla eläkkeelle jäämiseen asti. Samalla kun ala koetaan monipuoliseksi, monet ovat sitä mieltä, että huonot urakehitysmahdollisuudet ja arvostuksen puute yhdistettynä alan stressaavuuteen aiheuttavat sen, että monet teknisen viestijät haaveilevat uusista haasteista muilla aloilla. Teknisen viestinnän ammatteja pidetään kuitenkin monipuolisuutensa vuoksi hyvänä ponnahduslautana muihin, esimerkiksi teknisen alan ammatteihin.

Vastaajien mielestä työyhteisö on ensiarvoisen tärkeä voimavara työn arjessa selviytymiselle. Noin kolme neljäsosaa vastaajista pitää yhteyttä muihin alalla toimiviin myös työajan ulkopuolella, olkoonkin että useimmiten kyseessä ovat entiset tai nykyiset työkaverit. Myös STD:n merkitystä korostettiin. Kaksi kolmannesta vastaajista koki saavansa tarpeeksi tukea esimieheltään, mikä varmasti auttaa työyhteisöön identifioitumista.

Valtaosa vastaajista saa työstään palautetta, mutta sitä pidettiin yleisesti liian ympäröivänä. Palautetta kaivattaisiin erityisesti käyttäjiltä, mutta heiltä sitä saadaan kaikkein vähiten. Tämä on mielestäni erittäin huolestuttavaa, sillä dokumentaatiota tehdään käyttäjiä varten. Jos teknisellä viestijällä ei ole yhteyttä käyttäjään, miten hän voi kehittää dokumentaatiota tai ammattitaitoaan? Suurin osa vastaajista käyttää ainakin jonkin verran aikaansa itseopiskeluun ja ammattitaidon kehittämiseen esimerkiksi kansainvälisten teknisen viestinnän yhteisöjen Internet-lähteitä hyväksikäyttäen. STD:n syysseminaaria pidettiin myös tärkeänä koulutusfoorumina. Erityispanostusta koulutukseen toivottiin sekä koulutuslaitoksilta että työnantajilta. Olisikin toivottavaa, että työnantajat kokevat työntekijöidensä ammattitaidon kehittämisen niin tärkeäksi, että ovat valmiita allokoimaan siihen myös työaika.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että johdannossa esittelemäni TCeuropen esittämät vaatimukset teknisten viestijöiden kommunikaatiotaidoista vastaavat verrattain hyvin myös suomalaisten teknisten viestijöiden odotuksia siitä millaisia taitoja teknisiltä viestijöiltä vaaditaan ja millaisista asioista heidän ammattitaitonsa muodostuu. Sekä TCeuropessa että tutkimukseen vastanneiden keskuudessa tärkeänä pidetään myös teknisen viestinnän yhteisöön kuulumista ja oman ammattitaidon kehittämistä. Voitaneen siis sanoa, että suomalaisen teknisen viestinnän alla on vakaa pyrkimys kohti professiostatusta.

Mitä suomalaisten teknisten viestijöiden ammatti-identiteettiin tulee, mielestäni on huomionarvoista se, että vastaukset olivat yllättävän homogeenisiä. Lähes kaikkiin vastauksiin tuli selkeä, vähintään 70/30-jakauma. Suurin osa vastaajista oli siis samaa mieltä asioista. Nämä löydökset täyttävät mielestäni kappaleessa 3.2 esittelemäni Rädyn kriteerit ammatti-identiteetille, sillä tämän tutkimuksen perusteella voitaneen sanoa, että teknisen viestijän ammatti on tunnistettu ja sen merkitys, tavoitteet, tehtävät, vastuut ja velvollisuudet selkeitä ainakin alan sisällä. Alan sisällä myös ymmärretään, että teknisen viestijän ammatilla on piirteitä, jotka eroavat muista ammanteista. Kyselyn vastausten samankaltaisuudesta voidaan myös päätellä, että tekniset viestijät myös samaistuvat muihin ammatinharjoittajiin ja heillä on subjektiivinen käsitys. Mielestäni tämä osoittaa sen, että teknisillä viestijöillä on suhteellisen vahva, yhtenevä ammatti-identiteetti, joka ei ole riippuvainen iästä, sukupuolesta tai koulutustasosta, vaan nimenomaan tietyllä alalla toimimisesta.

Vaikka tutkimus olikin suhteellisen laaja, jatkotutkimusta tarvitaan koska tämän tutkimuksen käsittelemä alue oli suhteellisen rajattu. Jos esimerkiksi haluttaisiin mitata ammatti-identiteetin muodostumisen vaiheita tarkemmin, olisi tarpeen seurata tiettyä ryhmää pidempään, esimerkiksi opiskeluaajoista työelämään asti. Lisäksi teknisen viestinnän alalla työskentelee varmasti kymmeniä tai satoja ihmisiä, jotka eivät edes miellä työskentelevänsä teknisen viestinnän parissa, sillä heidän ammattinimikkeensä on joku aivan toinen. Tärkeää olisikin saada selville myös näiden alan ammattilaisten taustoja ja työtehtäviä. Samalla auttaisimme yrityksiä tiedostamaan teknisen viestinnän tarpeitaan ja myös helpottaisimme heidän rekrytointiaan. Luonnollisesti edistäisimme samalla paitsi teknisten viestijöiden ammattikunnan itsetuntemusta, myös ympäröivän yhteiskunnan tietoisuutta ammatista. Samalla veisimme teknisen viestinnän ammatteja taas askeleen lähemmäs professiostatusta.

Lähteet

Kirjallisuus

- Aula, Maria Kaisa 1991. *Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa? Tutkimus Yleisradion toimittajien ammatti-identiteetistä 1980-luvulla*. Helsinki: Yleisradio, tutkimus- ja kehitysosasto, tutkimusraportti 5/1991.
- Best, Samuel J. & Krueger, Brian S. 2004. *Internet Data Collection*. Thousand Oaks: Sage.
- Davis, Marjorie T. 2004. *Shaping the Future of Our Profession*. Teoksessa Kynell-Hunt, Teresa & Savage, Gerald J. 2004. *Power and Legitimacy in Technical Communication: Strategies for Professional Status. Vol II*, 75–86. Baywood's Technical Communication Series. Amityville: Baywood Publishing Company.
- Eteläpelto, Anneli & Miettinen, Raija (toim.) 1993. *Ammattitaito ja ammatillinen kasvu: Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen 25-vuotisjuhlajulkaisu*. Helsinki: Painatuskeskus.
- Eteläpelto, Anneli & Tynjälä, Päivi (toim.) 1999. *Oppiminen ja asiantuntijuus: Työelämän ja koulutuksen näkökulmia*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2004. *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Kirjonen, Juhani, Remes, Pirkko & Eteläpelto, Anneli (toim.) 1997. *Muuttuva asiantuntijuus*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Konttinen, Esa 1997. *Professionaalinen asiantuntijatyö ja sen haasteet myöhäismodernissa*. Teoksessa Kirjonen, Juhani, Remes, Pirkko & Eteläpelto, Anneli (toim.) 1997. *Muuttuva asiantuntijuus*, 48–61. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kynell-Hunt, Teresa & Savage, Gerald J. 2003. *Power and Legitimacy in Technical Communication: The Historical and Contemporary Struggle for Professional Status. Vol I*. Baywood's Technical Communication Series. Amityville: Baywood Publishing Company.
- Kynell-Hunt, Teresa & Savage, Gerald J. 2004. *Power and Legitimacy in Technical Communication: Strategies for Professional Status. Vol II*. Baywood's Technical Communication Series. Amityville: Baywood Publishing Company.
- Launis, Kirsti & Engeström, Yrjö 1999. *Asiantuntijuus muuttuvassa työtoiminnassa*. Teoksessa Eteläpelto, Anneli & Tynjälä, Päivi (toim.) 1999. *Oppiminen ja asiantuntijuus*:

Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.

- Rätty, Olli 1982. *Koulutus ammattiin.* Porvoo, WSOY.
- Savage, Gerald J. The Process and Prospects for Professionalizing Technical Communication. Teoksessa Kynell-Hunt, Teresa & Savage, Gerald J. 2003. *Power and Legitimacy in Technical Communication: The Historical and Contemporary Struggle for Professional Status. Vol I.,* 137–165. Baywood's Technical Communication Series. Amityville: Baywood Publishing Company.
- Stenström, Marja-Leena 1993. Ammatillisen identiteetin kehittyminen. Teoksessa Eteläpelto, Anneli & Miettinen, Raija (toim.) 1993. *Ammattitaito ja ammatillinen kasvu: Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen 25-vuotisjuhlajulkaisu,* 31–45. Helsinki: Painatuskeskus.
- Suojanen, Tytti 2003. Onko käyttöohjeella toivoa? Tekninen viestintä erikoisalana. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.) 2003. *Alussa oli käännös.* 154–164. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Tynjälä Päivi & Nuutinen, Anita 1997. Muuttuva asiantuntijuus ja oppiminen korkeakoulutuksessa. Teoksessa Kirjonen, Juhani, Remes, Pirkko & Eteläpelto, Anneli (toim.) 1997. *Muuttuva asiantuntijuus.* Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Opinnäytteet

- Jokinen, Sinikka 2005. *Opettajien informaatiohorisontit. Ammatillisen tiedon hankinta ammatti-identiteetin näkökulmasta.* Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Saatavilla sähköisessä muodossa: <URL: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00742.pdf>>. 29.1.2006.
- Kiukkonen, Petri 2006. *WWW kääntäjän apuvälineenä.* Tampereen yliopisto. Kieli- ja käänntieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. Saatavilla sähköisessä muodossa: <URL: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01219.pdf>>. 22.10.2006.
- Ruotsalainen, Petteri 2003. *Vapaat toimittajat. Haastattelututkimus freelancer-toimittajien ammatti-identiteetistä.* Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Pro gradu -tutkielma. Saatavilla sähköisessä muodossa: <URL: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00262.pdf>>. 29.1.2006.
- Suojanen, Tytti 2000. *Technical Communication Research: Dissemination, Reception, Utilization.* Tampereen yliopisto. Käänntieteen laitos. Lisensiaatintyö. Saatavilla sähköisessä muodossa: <URL: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00001.pdf>>. 29.1.2006.

Muut lähteet

- Hill, Nicholas 2006. *Re: Gradu-writer looking for help*. Sähköpostiviesti tekijälle 24.9.2006.
- Leivo, Tomi 2007. *Re: Dokumenttoijien maillista*. Sähköpostiviesti tekijälle 13.5.2007.
- Oulun yliopisto. *Englannin kielen laitos – Tekninen viestintä*. Saatavilla sähköisessä muodossa:
<URL: http://www.ekl oulu.fi/tc/index_fin.html> 4.6.2006.
- Suomen tekniset dokumenttoijat ry. *Palkkakysely 2006*. Saatavilla sähköisessä muodossa:
<URL: http://www.dokumenttoijat.net/dokumentit/jasenet/STD_06_08STD%20palkkakysely%202006.pdf>. Sivun on osa vain jäsenille tarkoitettua materiaalia, kirjautuminen vaatii salasanan. 14.1.2007.
- Suomen tekniset dokumenttoijat ry. *Koulutus*. Saatavilla sähköisessä muodossa:
<URL: <http://www.dokumenttoijat.net/tekninenviestinta/koulutus.php>>. 2.9.2006.
- Suomen tekniset dokumenttoijat ry. *Palkkatutkimus 2005*. Saatavilla sähköisessä muodossa:
<URL: http://www.dokumenttoijat.net/dokumentit/jasenet/STD_05_Palkkakysely2005_08102005.pdf>. Sivun on osa vain jäsenille tarkoitettua materiaalia, kirjautuminen vaatii salasanan. 2.9.2006.
- Tampereen yliopisto, Kieli- ja käännöstieteiden laitos. *Teknisen viestinnän erikoistumisohjelma: Opetussuunnitelmat 1997–2007*. Saatavilla sähköisessä muodossa:
<URL: <http://www.uta.fi/FAST/TC/opetussuunnitelmat.html>>. 19.5.2007.
- TCeurope TecDoc-Net 2005. *Professional education and training of Technical Communicators in Europe: Guidelines*. Version 1.0. Saatavilla sähköisessä muodossa:
<URL: <http://www.tceurope.org/pdf/tecdoc.pdf>>. 8.10.2006.
- Vaasan yliopisto. *Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2006–2007 (pdf): Multimediajärjestelmien ja teknisen viestinnän koulutusohjelma*. Saatavilla sähköisessä muodossa:
<URL: www.uwasa.fi/humanistinen/oppaat/opas2006/giga/>. 19.5.2007.
- Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. *Postikyselyaineiston kokoaminen*. Saatavilla sähköisessä muodossa:
<URL: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/postikysely/postikysely.html>>. 3.9.2006.

Liite: Kyselylomake

Kysely suomalaisen teknisen viestijän ammatti-identiteetistä ja ammatin professiostatuksesta

Teen pro gradu -työtäni Tampereen yliopiston Kieli- ja käännöstieteiden laitokselle. Tutkimuksen aiheena on suomalaisen teknisen viestijän ammatti-identiteetti ja professiostatus. Pro gradu -työssäni minulla on tarkoituksena selvittää mistä suomalaisten teknisten viestijöiden ammatti-identiteetti muodostuu ja minkälainen status teknisen viestinnän ammattilaisten on suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tutkin tätä aihetta, koska suomalaisia teknisiä viestijöitä ammattikuntana on tutkittu vasta kovin vähän. Vastaamalla voitkin parantaa teknisen viestinnän ammattilaisten tuntemusta omasta alastaan ja kollegoistaan, sekä luonnollisesti auttaa yhtä teknistä viestijää suorittamaan loppututkintonsa! :)

Tulokset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä. Vastauksia käytetään vain tutkimustarkoituksiin. Tavoitteenani on saada tutkielmani valmiiksi vuoden 2006 loppuun mennessä, jonka jälkeen se julkaistaan Tampereen yliopiston tutkielmatietokannassa (tutkielmat.uta.fi). Jos haluat, että lähetän sinulle linkin tutkielmaan, lisää loppuun sähköpostiosoitteesi.

Vastaaminen kestää noin 15-25 minuuttia.

Taustatiedot

1. Sukupuoli

nainen
mies

2. Ikä

alle 20 vuotta
20-29 vuotta
30-39 vuotta
40-49 vuotta
yli 50 vuotta

3. Oletko STD:n jäsen?

Kyllä
Ei

4. Mikä on koulutustaustasi?

Filologia (englanti)
Filologia (muu)
Kaupallinen koulutus
Käännöstiede (englanti)
Käännöstiede (muu)
Tekninen koulutus
Viestintä/journalismi
Joku muu

Muu, mikä?

5. Miten päädyit teknisen viestinnän alalle?

6. Oletko opiskellut teknistä viestintää?

Kyllä
En

Jos kyllä, missä oppilaitoksessa/millä kurssilla?

7. Kuinka kauan olet ollut teknisen viestinnän alalla töissä?

8. Millaisessa työsuhteessa olet tällä hetkellä?

Harjoittelija
Määräaikainen
Opiskelija
Työtön
Vakituinen
Yksityisyrittäjä/freelancer

9. Mikä on työnimikkeesi?

10. Mikä on päätehtäväalueesi?

Asiantuntija (esim. laatupäällikkö)
Editointi, kielenhuolto
Julkaiseminen (taitto, konversiot)
Kuvitus
Kääntäminen
Linjaesimies (henkilöhallinto)
Lokalisointi, internationalisointi
Multimedian suunnittelu/toteutus
Projektinhallinta (myös alihankinnan koordinointi)
Tekninen kirjoittaminen, dokumentointi
Tekniset ratkaisut, työkalut
Opetus ja tutkimus

Joku muu

Muu, mikä?

11. Mihin ammattiliittoon kuulut?

KAJ

Specia

TEK

YTY

ERTO

En kuulu ammattiliittoon

Joku muu

Muu, mikä?

Teknisen viestijän asema

12. Mikä on työnantajasi toimiala (jos useita, valitse oman organisaatiosi tuote)?

Koneet ja laitteet

Käännöspalvelut

Multimedia

Opetus ja tutkimus

Rahoitus/vakuutus

Teknisen viestinnän palvelut

Tietokoneohjelmat

Tietoliikenne

Joku muu

Muu, mikä?

13. Millaiseksi koet asemasi verrattuna muihin samassa organisaatiossa toimiviin ammatinharjoittajiin (ei teknisen viestinnän työtä tekeviin)?

yhtä arvostettu

vähemmän arvostettu

enemmän arvostettu

Miksi?

14. Millaiseksi koet teknisen viestinnän ammattien aseman yleensä suomalaisessa yhteiskunnassa?

Ammatti-identiteetti ja professionalism

15. Koetko olevasi teknisen viestinnän ammattilainen? Miksi tai mikset?

16. Koetko tekeväsi arvokasta työtä?

Kyllä

En

Miksi/mikset?

17. Onko tekninen viestintä mielestäsi asiantuntija-ammatti, johon vaaditaan erityistä koulutusta?

Kyllä

Ei

Miksi/miksei?

18. Koetko olevasti asiantuntija?

Kyllä

En

Jos vastasit kyllä, mistä asiantuntijuutesi koostuu? Jos vastasit en, mikset?

19. Uskotko tekeväsi pitkän työuran teknisen viestinnän alalla? Voisitko esimerkiksi kuvitella jääväsi eläkkeelle teknisen viestinnän ammatista?

Kyllä

Ehkä

En

Jos uskot, miksi? Jos et, miksi?

Työyhteisö

20. Tunnetko kuuluvasi työyhteisöön?

Kyllä

En

Jos et, miksi?

21. Mitä työyhteisö merkitsee sinulle?

22. Pidätkö yhteyttä toisiin teknisiin viestijöihin työyhteisön ulkopuolella?

Kyllä

En

Jos pidät, miten ja missä?

Palaute ja tuki

23. Saanko palautetta työstäsi?

Kyllä
En

Jos saat, millaista? Jos et, millaista haluaisit ja keneltä?

24. Saanko tarpeeksi tukea esimieheltäsi?

Kyllä
En

Ammatillinen kehittyminen

25. Miten kehität ammattitaitoasi? (Opiskeletko, luetko alan kirjallisuutta vapaa-aikana tms.?)

26. Pystytkö hankkimaan haluamaasi koulutusta?

Työpaikka kouluttaa riittävästi
Työpaikka tukee itsenäistä kouluttautumista
En

Jos et, mitä toivoisit asialle tehtävän ja kenen toimesta?

Nimi ja sähköpostiosoite (ei pakollinen)

Kiitos vastauksestasi!

*Jenni-Maria Korhonen
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Tampereen yliopisto
jenni.korhonen(at)uta.fi*

Päivitetty 26 syyskuuta 2006

Copyright Jenni-Maria Korhonen 2006

English summary

Technical Communicators' professional identity and status in Finland

The purpose of this study is to map the professional identity of Finnish Technical Communicators, and to determine the status of the profession in the Finnish society. I aim to determine whether studying technical communication (TC) is essential to the development of a professional identity or if it is formed only through experiences in the working life. My second objective is to determine whether Finnish Technical Communicators see themselves as professionals and experts.

Technical communication is a fairly young area of expertise in Finland, and there has been very little study of Finnish Technical Communicators and their professional identity. The theoretical framework of this study therefore consists mainly of pedagogical concepts of professional identity and on the few studies on Technical Communicators conducted in Finland and the United States. I have also taken into consideration the guidelines for professional education and training of Technical Communicators, published in 2005 by TCeurope, the European umbrella organization for Technical Communicators.

According to Hall's (1999: 21–23) concept of a postmodern subject, a person does not have only one identity. Instead, identities change according to the situation and surroundings. Stenström (1993: 33) states that a person's identity is the sum of their personal identity and their professional identity. Rätty (1982) has defined three prerequisites for the emergence of a professional identity:

1. The profession must be recognized and its meaning, goals, missions and responsibilities clear.
2. The profession must have qualities that differ from other professions.
3. In order to be able to identify with other professionals, the practitioners must have a subjective impression of their profession and a clear self-image.

However, in today's fast-paced world occupations cease to exist as quickly as new ones emerge. It is not uncommon to change careers more than once. This means that the professional identity of an individual, if tied to their profession, may also have to change multiple times. As a solution, Stenström (1993: 41–43) suggests that instead of basing one's identity on one's occupation, it could be based on one's expertise. Developing that expertise leads us to the concepts of profession and professionalism.

Davis (2004: 77–78) cites Bullough's (1966) three requirements an occupation must fulfil in order to be called a profession:

- it must have defined standards that are taught at universities,
- it must have a qualification system that can be used to define the competency of the professionals, and
- it must have a defined code of ethics, recognized by all practitioners.

In my opinion technical communication in Finland does not yet entirely fulfil these requirements. There are three universities with fairly comprehensive technical communication's programmes: Oulu, Tampere and Vaasa. The standards taught in these universities are rather similar, although the programmes are not controlled by a governing board. There are some courses offered in other colleges and universities as well, but they are usually less extensive courses in technical writing or

some other aspect of technical communication. To me this indicates that the first requirement is fulfilled. However, as mentioned earlier, there is no governing board to define a qualification system or a code of ethics. Still, considering the fairly short history of technical communication in Finland, this situation is fully understandable. One of the objects of this study is to chart how the people working in technical communication perceive the field: as a profession or as an occupation. Do they consider themselves to be professionals and experts in their field? There are a number of people working in the field of technical communication that have not studied any technical communication at all. My hypothesis is that they also see themselves as Technical Communicators, which would indicate that the professional identity of Technical Communicators is not dependent on studies.

I conducted an Internet survey among the 340 members of the Finnish Technical Communications Society (FTCS) that are included on the FTCS mailing list. There were 96 replies. The majority of the respondents were women under the age of 40, with approximately 6–7 years of experience in the field of technical communication. Their status in the workplace is fairly good, over half of the respondents felt they were as respected in the workplace as any other employee. However, just under half of the respondents felt they were less respected. If the Technical Communicators work in an organization whose core competence is technical communication, they are more likely to feel respected than if they are working in a research and development organization. Other factors in the security and well-being of the employees seemed to be the general atmosphere in the workplace, and the attitude of the superiors.

A general complaint among the respondents was that there is very little respect coming from outside their field. Technical communication is not

well known in the Finnish society in general. It is often mistaken as a subsection of the translation field, which is not surprising, as the Technical Communication Programmes are attached to the same university faculties as translation departments. However, many of the respondents who have worked in the field for a long time noted that the situation is nowadays better than what it was maybe ten years ago. There were a number of explanations offered for the relative invisibility of the field. The underlying sentiment seemed to be that the field is populated with people from the field of humanities, who are too modest to make themselves heard. However, most of the respondents feel that they are professionals who are doing valuable work, no matter how invisible it is. So, it seems that the problem is not lack of self-respect, which is a good sign. If the problem was internal, it would be that much harder for Technical Communicators to aspire to a better status in the society.

As for the professional identity of the Finnish Technical Communicators, it seems to be fairly unified. The responses to the questionnaire were quite similar, with a minimum 70/30 distribution either for or against each statement. It would also seem that Rätty's three prerequisites are fulfilled: the TC profession is, at least within the field, recognized and fairly well defined, TC professionals are able to distinguish the aspects of their work that differs from other professions, and the strong division of responses indicates that TC professionals also have a subjective image of their profession.

This study is, although fairly extensive as to the percentage of FTCS members that replied, not comprehensive enough. There are still a large number of people working in Finland in the field of technical communication that do not even realize their work could be categorized as technical communication. It would be most useful to chart the

background and job descriptions of these “hidden” TC professionals. This way we would be able to find out the real technical communication needs of companies and help make their recruitment process more accurate. Naturally, a more comprehensive study would give the Technical Communicators in Finland, as well as the rest of the society, more information about the field, which in turn would promote the professional status of technical communication.